

Briuselis, 2020 09 18
COM(2020) 565 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Lygybės sąjunga. 2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų planas

Turime kalbėti apie rasizmą. Ir turime imtis veiksmų. Pakeisti kryptį visada įmanoma, jei yra valios tai padaryti. Džiaugiuosi gyvendama visuomenėje, kuri smerkia rasizmą. Tačiau neturėtume čia sustoti. Mūsų Europos Sąjungos šūkis: „Suvienijusi įvairovę“. Mūsų užduotis – laikytis šių žodžių ir įgyvendinti jų prasmę.

Komisijos pirmininkė U. von. der Leyen (2020 m. birželio 17 d. kalba Europos Parlamente)

1. Įvadas. Laikytis šūkio „Suvienijusi įvairovę“

Diskriminacija rasinės ar etninės kilmės pagrindu¹ yra draudžiama Europos Sąjungoje (ES). Tačiau mūsų visuomenėje tokia diskriminacija egzistuoja. Nepakanka būti nusiteikus prieš rasizmą. Turime aktyviai su juo kovoti.

Rasizmas² kenkia visuomenei labai įvairiai. Labiausiai tiesiogine prasme tai reiškia, kad daug Europoje gyvenančių žmonių susiduria su rasizmu, kuris daro poveikį jų žmogaus orumui, jų galimybėms gyvenime, jų klestėjimui ir gerovei, taip pat dažnai jų asmeniniam saugumui. Diskriminacija taip pat reiškia, kad nesilaikoma pagrindinių ES vertybių. Kiekvienas asmuo ES turėtų galėti naudotis savo pagrindinėmis teisėmis ir laisvėmis, taip pat būti lygiateisiu visuomenės nariu nepriklausomai nuo jo rasinės³ ar etninės kilmės⁴. Mūsų socialinė, politinė ir ekonominė stiprybė kyla iš mūsų vienybės įvairovėje – rasizmas silpnina mus visus. ES gali ir privalo dėti daugiau pastangų, kad visiems būtų užtikrintos vienodos sąlygos ir lygybė.

Metas ištaisyti padėtį. Daugiau nei pusė europiečių mano, kad tokia diskriminacija yra plačiai paplitusi jų šalyje⁵. Mūsų lygybės vertybių ir įsišaknijusio rasizmo realybės konflikto negalima ignoruoti: pasaulinis judėjimas „Black Lives Matter“ aiškiai apie tai priminė. Laikas pripažinti ir kovoti su rasizmo ir rasinės diskriminacijos plitimu, apsvarstyti, ką galime padaryti bendradarbiaudami vietos, nacionaliniu, ES ir tarptautiniu lygmenimis. ES grindžiama įvairove ir pliuralizmu, tolerancijos ir nediskriminavimo visuomenės skatinimu: turime veikti ne tik prisiimdami atsakomybę, bet ir nepažeisdami mūsų vertybių. Vertybių puoselėjimas prasideda savoje aplinkoje, mūsų institucijoje. Komisija imsis priemonių, kad gerokai padidintų savo darbuotojų įvairovę ir užtikrintų, kad darbo aplinkoje visi galėtų vienodai klestėti ir prisidėti.

Rasizmas pasireiškia įvairiomis formomis. Akivaizdžiausios yra atviros individualaus rasizmo ir rasinės diskriminacijos apraiškos. Pernelyg dažnai rasinė ar etninė kilmė naudojama kaip pagrindas diskriminuoti – COVID-19 pandemija ir teroristinių išpuolių padariniai yra tik naujausi atvejai, kai nepagrįstai kaltinami asmenys, priklausantys rasinėms ar etninėms mažumoms. Azijos ir Afrikos kilmės žmonės, musulmonai, žydai ir romai yra nukentėję nuo netolerancijos. Tačiau kitos, mažiau akivaizdžios rasizmo ir rasinės diskriminacijos formos, pavyzdžiui, pagrįstos nesąmoningu šališkumu, gali būti taip pat

¹ Tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, grindžiama rasine ar etnine kilmė, apibrėžta 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvos 2000/43/EB, įgyvendinančios vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės (Rasinės lygybės direktyva), 2 straipsnyje.

² Pasak Europos Tarybos Europos komisijos kovai su rasizmu ir netolerancija, rasizmas „reiškia įsitikinimą, kad toks pagrindas kaip rasė, odos spalva, kalba, religija, pilietybė arba tautinė ar etninė kilmė, pateisina nepagarbą asmeniui ar asmenų grupei, arba asmens ar asmenų grupės pranašumo sąvoką“.

³ Sąvoka „rasinė kilmė“ nereiškia, kad pritariama teorijoms, kuriomis siekiama nustatyti atskirų žmonių rasių buvimą.

⁴ Dėl etninės kilmės sąvokos žr. 2015 m. liepos 16 d. sprendimo *CHEZ Razpredelenie Bulgaria*, C- 83/14, EU:C:2015:480, 46 punktą.

⁵ 2019 m. „Eurobarometro“ apklausa. Diskriminacija ES.

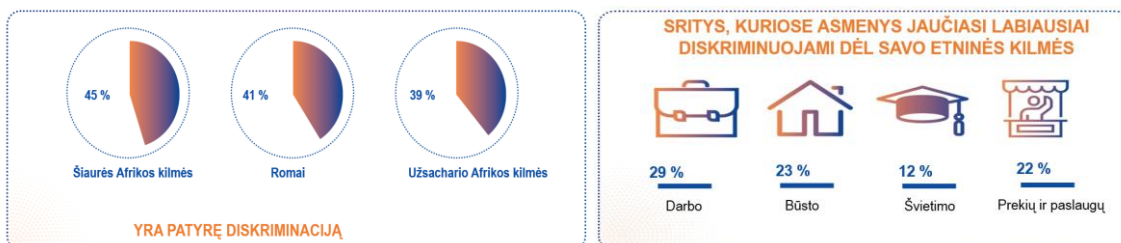
žalingos. Rasistinis ir diskriminuojamasis elgesys gali būti įsitvirtinęs socialinėse, finansų ir politinėse institucijose ir daryti poveikį galios svertams ir politikos formavimui. Šis struktūrinis rasizmas įtvirtina kliūtis, sudaromas piliečiams vien dėl jų rasinės ar etninės kilmės. Kiekvieną dieną nuo rasizmo kenčiantys žmonės gali justti jo poveikį jų galimybėms įsidarbinti, gauti sveikatos priežiūros paslaugas, būstą, finansavimą ar išsilavinimą, taip pat patirti smurtą.

Egzistuoja skirtingos rasizmo formos, pavyzdžiui, prieš juodaodžius nukreiptas rasizmas, priešiškusis čigonams, antisemitizmas ir prieš azijiečius nukreiptas rasizmas, susijęs su religija ar tikėjimu tokiais atvejais, kaip neapykanta musulmonams. Visi šie žmonės susiduria su realybe, kurioje asmens vertė yra menkinama išankstiniu nusistatymu grindžiamais stereotipais. Rasizmas gali būti siejamas ne tik su religija ar tikėjimu, bet ir su diskriminacija ir neapykanta dėl kitų priežasčių, įskaitant lytį, seksualinę orientaciją, amžių ir negalią, arba nusiteikimą prieš migrantus. Į tai reikia atsižvelgti taikant tarpsektorinį⁶ požiūrį.

ES yra nustačiusi teisinės priemonės ir išsamią politiką, kurias pasitelkiant kuriama tikra lygybės Sąjunga. Šiuo metu jos stiprinamos konkrečiose lygybės srityse⁷. Komisija papildys šias temines pastangas pateikdama visaapimančią strategiją, kuria bus siekiama užtikrinti, kad ES pagrindinių teisių chartija būtų taikoma veiksmingai valstybėse narėse ir kad chartijos teisės, įskaitant lygybę ir nediskriminavimą, taptų realybe visiems.

Šiame veiksmų plane nustatomos priemonės, kuriomis siekiama sustiprinti veiksmus, padėti rasinėms ar etninėms mažumoms priklausantiems asmenims būti išgirstiems ir sutelkti visų lygmenų subjektus siekti bendro tikslo – veiksmingiau kovoti su rasizmu ir kurti pasaulį, kuriame niekas nepatirtų rasizmo ir diskriminacijos.

2. Asmenų vykdomas rasizmas. Žalos žmonėms ir visuomenei mažinimas

Šaltinis: FRA (2017a), [Antrasis Europos Sąjungos mažumų ir diskriminacijos tyrimas – pagrindiniai rezultatai](#).

⁶ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 10 straipsnyje teigiama, kad „nustatydama ir įgyvendindama savo politikos kryptis ir veiksmus Sąjunga siekia kovoti su bet kokia diskriminacija dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos“. Europos lyčių lygybės institutas sąryšingumą apibrėžia kaip „analitinį įrankį skirtą tirti, suprasti ir reaguoti į būdus, kaip biologinė ir socialinė lytis sąveikauja su kitais asmens bruožais ir (arba) tapatybėmis, ir kaip ši sąveika prisideda prie unikalios diskriminacinės patirties“. Ši apibrėžtis taip pat taikoma bet kokiai diskriminacijos formai.

⁷ Tai, be kita ko, komunikatas [„Lygybės sąjunga 2020–2025 m. lyčių lygybės strategija“](#) (COM(2020) 152 final), taip pat tiksliniai požiūriai į romų ir LGBTI+ asmenų lygybę, kurie bus parengti rudenį. Be to, 2020 m. planuojama parengti ES integracijos ir įtraukties planą, o 2021 m. planuojama parengti naują neįgaliųjų teisių strategiją ir kovoti su antisemitizmu.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra (FRA) atliko daug įvairių tyrimų, iš kurių matyti, jog **diskriminacijos lygis ES aukštas**⁸. Juose taip pat nustatytos gyvenimo sritys, kuriose labiausiai jaučiama rasinė diskriminacija.

Diskriminacija darbo rinkoje kelia susirūpinimą ne tik ieškant darbo, bet ir darbe – 22 proc. respondentų jaučiasi diskriminuojami dėl savo etninės arba imigrantų kilmės.

Diskriminacijos priežastys bandant išsinuomoti arba įsigyti butą ar namą buvo vardai / pavardės (44 proc.), odos spalva ar fizinė išvaizda (40 proc.) ir pilietybė (22 proc.). Kalbant apie **galimybes įsigyti prekių ir paslaugų** (viešojo administravimo, viešojo transporto srityse, parduotuvėse, restoranuose ir kt.) didžiausią diskriminaciją patyrė romai (28 proc.) ir Šiaurės Afrikos kilmės asmenys (27 proc.). Rasinė diskriminacija mažiau paplitusi **sveikatos priežiūros sektoriuje** (per pastaruosius metus – 3 proc.), tačiau skirtingose asmenų grupėse yra didelių skirtumų: labiausiai diskriminuojami buvo romai (8 proc.), jų gyvenimo trukmė, palyginti su bendrąja populiacija, taip pat yra trumpesnė.

Iš tyrimų duomenų taip pat matyti, kad dėl rasinių sumetimų didėja tikimybė būti **sulaikytiems policijos**. Iš 14 proc. tyrime dalyvavusių asmenų, kurie teigė, kad per pastaruosius metus buvo sulaikyti policijos, 40 proc. manė, kad paskutinį kartą buvo sulaikyti dėl jų etninės ar imigrantų kilmės.

Iš viso 3 proc. respondentų teigė, kad praėjusiais metais patyrė **rasistinį smurtą**, o 24 proc. tuo pačiu laikotarpiu susidūrė su **rasistiniu priekabiavimu**⁹. Beveik pusė (47 proc.) respondentų žydų baiminosi tapti antisemitinių žodinių įžeidimų ar priekabiavimo aukomis, o daugiau nei trečdalis (40 proc.) baiminasi būti fiziškai užpulti viešosiose erdvėse¹⁰. Tačiau apie **smurtą ir priekabiavimą dėl neapykantos** dažnai nepranešama. FRA tyrimo duomenys, susiję su Afrikos kilmės asmenimis, pavyzdžiui, rodo, kad beveik du trečdaliai (64 proc.) rasistinio smurto aukų nepranešė policijai ar kitai organizacijai ar tarnybai apie jų patirtą naujausią incidentą¹¹.

2.1. Kova su rasizmu ir rasine diskriminacija pasitelkiant teisės aktus. Peržiūra ir veiksmai

Šiandien veiksmai kovojant su diskriminacija, rasizmu, ksenofobija ir kitų rūšių nepakanta Europos lygmeniu grindžiami nusistovėjusia ES teisine sistema. Jie grindžiami įvairiomis Sutarčių¹² nuostatomis, taip pat bendraisiais nediskriminavimo ir lygybės principais, dar kartą patvirtintais ir ES pagrindinių teisių chartijoje¹³.

Nors kovojant su rasizmu reikia ryžtingų veiksmų daugelyje sričių, labai svarbu apsaugą reglamentuoti įstatymais. Siekiant sukurti visapusišką apsaugos nuo diskriminacijos sistemą, visų pirma reikia veiksmingai įgyvendinti teisinę sistemą, užtikrinti, kad būtų praktiškai laikomasi asmens teisių ir pareigų. Taip pat reikia užtikrinti, kad šioje apsaugoje nebūtų spragų. Pastarojo meto įvykiai, per kuriuos išryškėjo rasinė įtampa, privertė susirūpinti, kad teisinės apsaugos priemonės nuo rasinės, religinės ar etninės diskriminacijos nėra

⁸ Laukelyje pateikti skaičiai yra susiję su šiais FRA tyrimais: [Antrasis Europos Sąjungos mažumų ir diskriminacijos tyrimas – pagrindiniai rezultatai \(2017 m.\)](#); [Antrasis Europos Sąjungos mažumų ir diskriminacijos tyrimas. Musulmonai – tam tikros išvados \(2017 m.\)](#); [Antisemitizmo patirtis ir suvokimas. Antrasis tyrimas dėl žydų diskriminacijos ir neapykantos nusikaltimų prieš žydus ES \(2018 m.\)](#); [Antrasis Europos Sąjungos mažumų ir diskriminacijos tyrimas. Romai – tam tikros išvados \(2016 m.\)](#); [„Būti juodaodžiu ES“ \(2018 m.\)](#).

⁹ FRA: [Antrasis Europos Sąjungos mažumų ir diskriminacijos tyrimas – pagrindiniai rezultatai \(2017 m.\)](#).

¹⁰ FRA: „Antisemitizmo patirtis ir suvokimas. Antrasis tyrimas dėl žydų diskriminacijos ir neapykantos nusikaltimų prieš žydus ES“ (2018 m.).

¹¹ FRA: [„Būti juodaodžiu ES“ \(2018 m.\)](#).

¹² Europos Sąjungos sutarties (ES sutartis) 2 ir 10 straipsniai, SESV 19 straipsnis ir 67 straipsnio 3 dalis.

¹³ Visų pirma 20 ir 21 straipsniai.

veiksmingai įgyvendinamos. Tai taip pat susiję su susirūpinimu dėl teisėsaugos institucijų ir mažumų santykių (žr. 2.2 skirsnį).

Komisija atliks esamos teisinės sistemos **išsamų vertinimą**, kad išsiaiškintų, kaip pagerinti įgyvendinimą, ar ji tebeatitinka paskirtį ir ar joje yra spragų. Šis vertinimas bus grindžiamas vykdoma ES teisės aktų perkėlimo į nacionalinę teisę ir įgyvendinimo stebėseną, visų pirma jos reguliariu dialogu su valstybėmis narėmis ir būsima Rasinės lygybės direktyvos įgyvendinimo ataskaita. Suinteresuotųjų subjektų, visų pirma atstovaujančių su rasizmu ir diskriminacija susiduriantiems asmenims, pastabos taip pat bus labai svarbios nustatant, ką reikia keisti, kad būtų kuo labiau padidintas ES veiksmų mastas ir poveikis.

Rasinės lygybės direktyva ir lygybės įstaigos

Rasinės lygybės direktyva¹⁴ per daugiau nei du dešimtmečius suformuota teisinė apsauga nuo diskriminacijos dėl rasinės ar etninės kilmės. Ja draudžiama tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija dėl rasinės ar etninės kilmės tokiose srityse kaip darbo ir profesinės veikla, švietimas, socialinė apsauga, įskaitant sveikatos priežiūrą, socialinių lengvatų ir galimybių įsigyti visuomenei prieinamų prekių ir paslaugų, įskaitant būstą, taip pat galimybių teikti tas prekes ir paslaugas srityse. Pastaraisiais metais Komisija sustiprino **jus įgyvendinimo stebėseną**. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas romų vaikų diskriminacijai švietimo srityje. 2021 m. Komisija **pateiks direktyvos taikymo ataskaitą**¹⁵ **ir iki 2022 m. parengs visus galimus susijusius teisės aktus**. Ataskaitoje bus įvertinta, ko reikėtų pasimokyti iš direktyvos įgyvendinimo, ir bus nustatytos bet kokios spragos: viena iš sričių, į kurią reikia konkrečiai atsižvelgti rengiant galimus naujus teisės aktus, yra **teisėsauga**¹⁶. Ataskaita taip pat bus remiamasi stengiantis užtikrinti, kad pirmiausia būtų vykdomos tos **pažeidimo nagrinėjimo procedūros**, kurios daro didelį poveikį.

Direktyvoje reikalaujama, kad visos valstybės narės paskirtų įstaigą, kuri teiktų nepriklausomą pagalbą diskriminacijos aukoms, skatintų lygybę, vykdytų nepriklausomus tyrimus ir teiktų nepriklausomas ataskaitas ir rekomendacijas. Šios **lygybės įstaigos** yra labai svarbios siekiant užtikrinti, kad diskriminuojami asmenys ir asmenų grupės galėtų visapusiškai naudotis savo teisėmis: jos turėtų galėti veiksmingai vykdyti joms pagal ES teisės aktus pavestas užduotis. Tačiau pagal ES teisę valstybėms narėms paliekama veiksmų laisvė dėl lygybės įstaigų įgaliojimų ir veikimo. Todėl nacionalinės lygybės įstaigos labai skiriasi; Komisija siekė šiuos skirtumus sumažinti 2018 m. parengdama rekomendaciją dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų¹⁷. **Lygybės įstaigų vaidmuo ir nepriklausomumas**, taip pat galimas poreikis parengti naujus **teisės aktus siekiant sustiprinti šių įstaigų vaidmenį**, bus svarbi 2021 m. ataskaitos tema.

Komisija taip pat ragina valstybes nares sudaryti sąlygas **strateginiam bylinėjimuisi**¹⁸ nacionaliniu lygmeniu remiantis Komisijos rekomendacija dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų ir vadovaujantis savo nacionalinėmis procedūrinėmis taisyklėmis. Strateginis bylinėjimasis yra labai svarbus siekiant gerinti visuomenės informuotumą ir darant pažangą žmogaus teisių išaiškinimo ir apsaugos srityse.

¹⁴ Tarybos direktyva 2000/43/EB.

¹⁵ Ši ataskaita bus pateikta kartu su ataskaita dėl 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus.

¹⁶ Žr. 2.2 skirsnį apie kovą su teisėsaugos institucijų vykdoma diskriminacija.

¹⁷ 2018 m. birželio 22 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2018/951 dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų.

¹⁸ Strateginis bylinėjimasis naudojamas pasirenkant tinkamas bylas („bandomąsias bylas“), kurios teikiamos teismui siekiant konkretaus rezultato. Siekiama, kad šie teismo procesai turėtų teigiamą platesnį poveikį teisės ir politikos formavimui, taip pat būtų sukurtas panašių bylų išvadų precedentas.

Šiuo metu ES kovos su diskriminacija teisės aktai, be užimtumo, profesinės veiklos ir profesinio mokymo sričių, taikomi tik lyties ir rasinės ar etninės kilmės srityse¹⁹. Horizontalaus požiūrio, kuris apimtų visas diskriminacijos priežastis, nėra. Tam, kad būtų pašalintos apsaugos nuo visų formų diskriminacijos spragos, Komisija ir toliau skatins pažangą siekiant, kad Tarybai vieningai priimtu jos **2008 m. pasiūlymą dėl vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos, įgyvendinimo**²⁰.

Pamatinis sprendimas dėl kovos su rasizmu ir ksenofobija ir kitos teisinės kovos su rasizmu priemonės

Pamatinio sprendimo dėl kovos su rasizmu ir ksenofobija baudžiamosios teisės priemonėmis²¹ tikslas – užtikrinti, kad už sunkaus pobūdžio rasizmo ir ksenofobijos apraiškas būtų baudžiama veiksmingomis, proporcingomis ir atgrasančiomis baudžiamosiomis sankcijomis visoje ES. Veiksmingas šios priemonės įgyvendinimas yra labai svarbus siekiant užtikrinti, kad į neapykantos kurstymą ir neapykantos nusikaltimus būtų reaguojama veiksmingomis baudžiamosiomis priemonėmis ir kad būtų pripažįstamos nusikaltimų aukos ir joms būtų suteiktos veiksmingos teisių gynimo priemonės. Pamatinį sprendimą papildė **Nusikaltimų aukų teisių direktyva**²², kuria, bet kita ko, siekiama užtikrinti neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kurstymo aukoms teisingumą, jų apsaugą ir paramą.

Nuo 2014 m.²³ Komisija stebėjo, kaip pamatinis sprendimas perkeliamas į ES valstybių narių teises sistemas. Didelį susirūpinimą tebekelia tai, ar nacionaliniuose baudžiamuosiuose kodeksuose tinkamai kriminalizuojamas neapykantos kurstymas ir neapykantos nusikaltimai. Komisija teiks pirmenybę tam, kad būtų užtikrinta, jog pamatinis sprendimas į nacionalinę teisę būtų **perkeltas visapusiškai ir tinkamai, ir būtų įgyvendinamas** visoje ES, visų pirma tais atvejais, kai neapykantą kurstančios retorikos apibrėžtis ar neapykantos nusikaltimų kriminalizavimas nebus tinkamai perkeltas į nacionalinę teisę, ir prireikus taikys pažeidimo nagrinėjimo procedūrą.

Rasizmas taip pat jaučiamas internete. Pamatiniame sprendime reikalaujama, kad valstybės narės kriminalizuotų viešą smurto ar neapykantos dėl odos spalvos, religijos, kilmės arba tautinės ar rasinės ar etninės kilmės kurstymą, įskaitant vykdomą internete. Tačiau **neteisėtos neapykantos kurstančios retorikos internete** toliau daugėja, o rasistinė neapykantą

¹⁹ 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 2000/43/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės; 2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyva 2004/113/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo.

²⁰ KOM(2008) 426 galutinis.

²¹ 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis. Tam reikia, kad valstybės narės kriminalizuotų viešą smurto ar neapykantos dėl rasės, odos spalvos, religijos, kilmės arba tautinės ar etninės kilmės kurstymą (įskaitant internete).

²² Direktyva 2012/29/ES reikalaujama, kad valstybės narės užtikrintų sąžiningą ir nediskriminacinį požiūrį į nusikaltimų aukas, ypatingą dėmesį skiriant nusikaltimų, įvykdytų šališkumo ar diskriminacijos motyvais, aukoms. Dėl Nusikaltimų aukų direktyvos ir teikiamos apsaugos nuo neapykantos nusikaltimų sąsajų žr. 2017 m. dokumentą dėl paramos aukoms pagrindinių principų; http://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=48874.

²³ 2014 m. gruodžio 1 d. Komisijai suteikti įgaliojimai prižiūrėti valstybių narių vykdomą pamatinių sprendimų, įskaitant šį sprendimą, perkėlimą į nacionalinę teisę. Taip pat žr. 2014 m. Komisijos ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Tarybos pamatinio sprendimo 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis ir apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis įgyvendinimo (COM(2014) 27 final).

kurstanti retorika yra dažna²⁴. Prieš ketverius metus Komisija paskelbė Kovos su neapykantos kurstymu internete elgesio kodeksą, pagal kurį informacinių technologijų (IT) platformos savanoriškai įsipareigojo peržiūrėti ir prireikus pašalinti neapykantą kurstančios kalbos turinį²⁵. Iš penktojo kodekso įvertinimo matyti, kad pasiekta didelė pažanga šalinant neapykantą kurstančią retoriką internete²⁶, tačiau platformos dar turi tobulėti skaidrumo ir naudotojams teikiamos grįžtamosios informacijos srityse. Komisija ir toliau bendradarbiaus su IT bendrovėmis ir sieks bendradarbiauti su kitomis socialinės žiniasklaidos platformomis, įskaitant tas, kuriomis daugiausia naudojasi vaikai ir paaugliai, taip pat toliau skatins imtis praktinių veiksmų kovojant su neapykantą kurstančia retorika internete ir skatinant įvairovės pripažinimą.

Kitas žingsnis bus **skaitmeninių paslaugų aktas**, kuris padidins ir suvienodins interneto platformų ir informacinių paslaugų teikėjų atsakomybę ir sugriežtins platformų skelbiamo turinio politikos priežiūrą ES²⁷. Nagrinėjamos galimybės, be kita ko, yra įpareigojimai nustatyti pranešimų ir veiksmų sistemas, taip pat ataskaitų teikimo ir skaidrumo įpareigojimai, kuriais platformos būtų įpareigosios teikti informaciją apie tai, kaip jos kovoja su neteisėtu turiniu, įskaitant neapykantą kurstančią retoriką. Tai ne tik skatins turinio moderavimo politiką, kuri saugo saviraiškos laisvę internete, bet ir sudarys pagrindą rinkti duomenis apie rasistinės neapykantą kurstančios retorikos internete mastą ir rūšis, o tai padės pilietinei visuomenei ir politikos formuotojams formuoti politiką, kuria būtų veiksmingai kovojama su rasizmu.

ES interneto forumo Komisija bendradarbiauja su valstybėmis narėmis ir interneto bendrovėmis dėl draudžiamų smurtinių ekstremistinių simbolių ir grupuočių orientacinio sąrašo, kuriuo būtų savanoriškai naudojamosi formuojant turinio moderavimo politiką. Jis turėtų būti pristatytas 2020 m. gruodžio mėn. ES interneto forumo ministrų susitikime.

Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvoje²⁸ nustatyti reikalavimai, kuriais audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų ir dalijimosi vaizdo medžiaga platformų naudotojai saugomi nuo smurto ar neapykantos kurstymo, taip pat nuo diskriminuojančių audiovizualinių reklaminių pranešimų. Ja taip pat dalijimosi vaizdo medžiaga platformos įpareigojamos imtis tinkamų priemonių, kad apsaugotų naudotojus nuo rasistinio ir ksenofobinio turinio.

Reikėtų pabrėžti, kad bet kokiomis priemonėmis, kuriomis ribojama teisė į saviraiškos laisvę, turi būti paisoma Pagrindinių teisių chartijos 11 ir 52 straipsniuose nustatytų reikalavimų, kai jie taikomi, ir valstybių narių konstitucinės tradicijos.

²⁴ 2016 m. atliktas „Eurobarometro“ tyrimas parodė, kad beveik pusė internetinėse diskusijose dalyvaujančių žmonių abejoja, ar įsitraukti į tokias diskusijas dėl neapykantos ir grasinimų: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/media-pluralism-and-democracy-special-eurobarometer-452>

²⁵ Įgyvendinant elgesio kodeksą įgyta patirtis buvo naudinga Komisijai rengiant 2018 m. kovo 1 d. rekomendaciją dėl veiksmingų kovos su neteisėtu turiniu internete priemonių (C(2018) 1177).

²⁶ Iš naujausios 2020 m. birželio mėn. Komisijos paskelbtos stebėsenos ataskaitos rezultatų matyti, kad IT bendrovės per 24 valandas įvertinta 90 proc. pažymėto turinio ir pašalina 71 proc. turinio, kuris laikomas neapykantą kurstančia retorika. Daugiau informacijos, be kita ko, apie neapykantos, apie kurią pranešta, priežastis, pateikta adresu https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/codeofconduct_2020_factsheet_12.pdf

²⁷ Komunikatas „Europos skaitmeninės ateities formavimas“ (COM(2020) 67).

²⁸ 2018 m. lapkričio 14 d. Direktyva (ES) 2018/1808, kuria, atsižvelgiant į kintančias realijas, iš dalies keičiama Direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimo, derinimo (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva). Direktyvoje raginama naudoti bendrą reguliavimą ir savireguliavimą, kiek tai leidžiama valstybių narių teisinėse sistemose.

Komisija:

- 2021 m. pateiks Rasinės lygybės direktyvos įgyvendinimo ataskaitą;
- iki 2022 m. pristatys teisės aktus, reikalingus trūkumams pašalinti, įskaitant lygybės įstaigų vaidmeniui ir nepriklausomumui sustiprinti;
- užtikrins, kad pamatinis sprendimas dėl rasizmo ir ksenofobijos būtų visapusiškai ir tinkamai perkeltas į visos ES nacionalinę teisę, be kita ko, taikydama pažeidimo nagrinėjimo procedūrą.

Komisija ragina valstybes nares:

- užtikrinti, kad ES teisė būtų visiškai perkelta į nacionalinę teisę ir tinkamai taikoma valstybėse narėse;
- skubiai pasiekti susitarimą dėl 2008 m. Komisijos pasiūlymo dėl vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos, įgyvendinimo.

2.2. Ne vien ES teisės aktai – daugiau pastangų kovojant su rasizmu kasdieniame gyvenime

Kova su teisėsaugos institucijų vykdoma diskriminacija

Veiksmingas tvarkos palaikymas ir pagarba žmogaus teisėms papildo vienas kitą. Teisėsaugos institucijos yra pagrindiniai subjektai, užtikrinantys, kad būtų laikomasi įstatymų ir būtų užtikrintas saugumas. Kovojant su rasizmu labai svarbu pripažinti įvairovę ir užtikrinti sąžiningą teisėsaugą. Tačiau pranešimai apie diskriminaciją nėra naujovė: FRA į savo tyrimą įtraukė neteisėtą profiliavimą ir policijos veiksmus²⁹. Tokia diskriminacija gali pakenkti pasitikėjimui valdžios institucijomis ir lemti kitus neigiamus padarinius, tokius kaip nepakankamas pranešimas apie nusikaltimus ir priešinimasis valdžios institucijoms.

ES agentūros, tokios kaip FRA ir Teisėsaugos mokymo agentūra (CEPOL) jau skyrė daug išteklių³⁰ tam, kad sustiprintų valstybių narių pajėgumus užtikrinant, kad valstybės subjektai laikytųsi pagrindinių teisių ir principų, visų pirma nediskriminavimo srityje. Tarptautinės organizacijos taip pat prisidėjo prie šio tikslo įgyvendinimo³¹.

Profiliovimą paprastai ir teisėtai teisėsaugos pareigūnai naudoja siekdami užkirsti kelią nusikalstamai veikai, ją tirti ir už ją patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Tačiau **profiliovimas, dėl kurio atsiranda diskriminacija**³² remiantis tam tikrų kategorijų asmens duomenimis, tokiais kaip duomenys apie rasinę ar etninę kilmę, yra neteisėtas³³. 2020 m.

²⁹ Antrasis Europos Sąjungos mažumų ir diskriminacijos tyrimas – pagrindiniai rezultatai (2017 m.).

³⁰ Žr., pavyzdžiui, išteklių ir iniciatyvų, kuriomis remiamos mokymo programos neapykantos nusikaltimų srityje ES valstybėse narės, apžvalgą adresu http://ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=43147

³¹ Europos Taryba; ESBO Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuras.

³² Profiliovimas – tai žmonių skirstymas į kategorijas pagal jų (suvokiamas) asmenines savybes, kurios gali būti ir rasinė ar etninė kilmė, odos spalva, religija ar tautybė. Policijos pareigūnai gali atsižvelgti į šias savybes sulaikydami asmenį, tačiau jie negali naudoti nei vienos iš šių savybių kaip vienintelio ar pagrindinio kriterijaus asmeniui sulaikyti. Profiliovimas, grindžiamas tik arba daugiausia viena ar daugiau saugomų savybių, yra tiesioginė diskriminacija ir todėl pažeidžia asmens teises ir laisves ir yra neteisėtas (FRA (2018 m.) [Neteisėto profiliovimo prevencija dabar ir ateityje. Vadovas](#)).

³³ 2016 m. balandžio 27 d. Direktyvos (ES) 2016/680 dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais 11 straipsnio 3 dalis.

liepos mėn. Europos Tarybos Europos komisija kovai su rasizmu ir netolerancija (ECRI) konkrečiai įspėjo dėl rasinio profiliavimo³⁴.

Pasitelkdamą Kovos su rasizmu, ksenofobija ir kitų formų netolerancija aukšto lygio grupę Komisija remia valstybių narių pastangas užkirsti kelią diskriminaciniam požiūriui teisėsaugos srityje, plėtoti įgūdžius, reikalingus tiriant neapykantos nusikaltimus ir patraukiant baudžiamojon atsakomybėn už juos, ir užtikrinti sąžiningą ir tinkamą požiūrį į aukas³⁵. Be kita ko, bus sudarytas pagrindinių spragų ir poreikių ES valstybėse narėse žemėlapis ir bus vykdomi mokymai neapykantos nusikaltimų aptikimo ir patraukimo baudžiamojon atsakomybėn už juos srityse. FRA bus paprašyta surinkti ir išplatinti gerosios patirties pavyzdžius, kuriais skatinamas **sąžiningas tvarkos palaikymas**, remiantis esamu mokymo vadovu³⁶ ir neteisėto profiliavimo prevencijos gairėmis³⁷. Agentūra taip pat turėtų toliau rinkti ir skelbti duomenis apie policijos požiūrį į mažumas. CEPOL turėtų paspartinti darbą rengiant išsamią mokymo medžiagą apie žmogaus teises, etiką ir rasizmą, ir gerinti vidutinio rango ir vyresniųjų policijos pareigūnų ir teisėsaugos atstovų informuotumą apie sąžiningą ir įtraukų viešosios tvarkos palaikymą³⁸.

Nepakankamas pranešimas apie neapykantos nusikaltimus rasistiniais motyvais³⁹ yra didelė kliūtis teisėsaugai ir politikos formavimui. Naujausioje ES aukų teisių strategijoje⁴⁰ pripažįstama, kad nusikaltimų aukos, priklausančios palankių sąlygų neturinčioms arba pažeidžiamoms bendruomenėms ar mažumoms, gali menkai pasitikėti valdžios institucijomis, o tai užkerta joms kelią pranešti apie nusikaltimus. Saugi aplinka aukoms pranešti apie nusikaltimus yra vienas iš penkių pagrindinių strategijos prioritetų. Teisėsaugos tarnybų darbuotojų įvairovė ir įtraukus viešosios tvarkos palaikymas gali padidinti pasitikėjimą teisėsaugos institucijomis ir taip pagerinti pranešimą apie nusikaltimus. ECRI primygtinai ragino valstybes nares parengti įdarbinimo tvarką, kuri užtikrintų, kad policijos darbuotojų sudėtis atspindėtų gyventojų įvairovę, taip pat sukurti policijos ir mažumų grupių atstovų dialogo sistemas. Pasitikėjimas ir užtikrintumas yra labai svarbu siekiant stiprinti visų bendradarbiavimą ir didinti teisėsaugos veiksmingumą. Esama darbo grupė neapykantos nusikaltimų registravimo, duomenų rinkimo ir skatinimo apie juos pranešti klausimais **parengs pagrindinius orientacinius principus**, kaip skatinti aukas pranešti apie neapykantos nusikaltimus, o FRA 2021 m. paskelbs **ataskaitą dėl skatinimo pranešti apie neapykantos nusikaltimus**.

Sauga ir saugumas

Kai kurios valstybės narės ėmėsi veiksmų, kuriais draudžiamos rasistinės grupuotės ir jų simboliai, dažnai pagal teisės aktus, reglamentuojančius neapykantos nusikaltimus, neapykantą kurstančią retoriką ar terorizmą, arba yra nustatę baudžiamąsias sankcijas,

³⁴ Žr. <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/-/ecri-warns-against-racial-profiling-in-policing-and-calls-for-a-systemic-response-to-address-racism-in-all-areas>

³⁵ Visų pirma laikydamosi naujos darbo krypties, kurią parengė Komisijos darbo grupė mokymo apie neapykantos nusikaltimus ir nacionalinių teisėsaugos institucijų pajėgumų stiprinimo klausimais.

³⁶ FRA (2013 m.), [Pagrindinių teisių dėstymas policijos pareigūnams. Policijos dėstytojų vadovas](#).

³⁷ FRA (2018 m.), [Neteisėto profiliavimo prevencija dabar ir ateityje. Vadovas](#).

³⁸ Pavyzdžiui, Europos policijos vadovų suvažiavimas. CEPOL taip pat galėtų organizuoti vidutinio rango policijos pareigūnų ir būsimų vadovų vasaros mokyklą.

³⁹ Remiantis [Antrojo Europos Sąjungos mažumų ir diskriminacijos tyrimo pagrindiniais rezultatais](#) (2017 m.), 28 proc. respondentų, patyrusių fizinius išpuolius dėl neapykantos, apie naujausią smurto dėl neapykantos atvejį per penkerius metus iki tyrimo pranešė policijai ar kitai organizacijai ar tarnybai. FRA tyrimuose nustatytos nepakankamo pranešimo priežastys, be kita ko, yra tai, kad asmenys mano, jog pranešus niekas nepasikeis (34 proc.) arba jie nepasitiki policija ar jos bijo (28 proc.). FRA (2018 m.), [„Būti juodaodžiu ES“](#).

⁴⁰ COM(2020) 258 final.

susijusias su nusikaltimų žmogiškumui ir (arba) nacistinio ir fašistinio laikotarpio neigimu, taip pat teroristinių grupuočių propaganda. Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis siekdama geresnio supratimo, kaip kovoti su smurtinėmis ekstremistų grupuotėmis. Viena iš priemonių – **nacionalinio atsako į smurtinį ekstremizmą veiksmų planas**, kuris bus pristatytas atitinkamoms Tarybos darbo grupėms 2020 m. lapkričio mėn. Bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis bus toliau nustatomos spragos, geriausia patirtis ir rekomendacijos dėl kovos su smurtinio ekstremizmu ir jos bus pristatytos 2021 m. pradžioje.

Turi būti užtikrinta geresnė vietų, kuriose renkasi žmonės, apsauga. Nors tai visų pirma valstybių narių uždavinys, Komisija sustiprino savo pastangas pagal 2017 m. viešųjų erdvių apsaugos rėmimo planą⁴¹. Pastaraisiais metais Europoje ir visame pasaulyje keletą teroristinių išpuolių, kurie dažnai buvo motyvuoti rasistine neapykanta, taikiniai tapo žmonės religinių apeigų vietose⁴². **Saugumo sąjungos strategijoje**⁴³ paaiškinta, kaip Komisija bendradarbiaus su privačiuoju sektoriumi ir regionų bei vietos valdžios institucijomis, kad kuo labiau sumažintų pavojų žmonėms viešosiose erdvėse.

Su naujomis technologijomis susiję pavojai

Viena iš daugelio skaitmeninės pertvarkos ir naujų technologijų plėtros teikiamų galimybių yra tai, kad jos gali būti naudojamos kovai su rasizmu stiprinti. Tačiau jei jos nebus pakankamai ir tinkamai apibrėžtos, taip pat gali kilti naujų problemų, susijusių su rasine lygybe ir nediskriminavimu ir apskritai galimybių lygybe. Komisijos Baltojoje knygoje dėl dirbtinio intelekto⁴⁴ nustatyta, kaip tam tikri šios sparčiai besivystančios technologijos panaudojimo būdai gali kelti tam tikrą pavojų. Algoritmų naudojimas gali įtvirtinti ar net paskatinti rasinį šališkumą, jei duomenys algoritmams rengti neatspindi ES visuomenės įvairovės.

Pavyzdžiui, tyrimai parodė, kad dirbtiniu intelektu grindžiami veido atpažinimo algoritmai gali labai klaidingai klasifikuoti juos naudojant tam tikrose demografinėse grupėse, tokiose kaip moterų grupė ir rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančių asmenų grupė⁴⁵. Dėl to rezultatai gali būti šališki ir galiausiai atsirasti diskriminacija⁴⁶. Komisija ir agentūra eu-LISA siekia, kad veido atpažinimo technologijos būtų naudojamos ES nuosavose IT sistemose sienų valdymo ir saugumo srityse⁴⁷.

ES duomenų apsaugos taisyklės jau apima tam tikras apsaugos priemones, susijusias su biometrinių duomenų tvarkymu siekiant konkrečiai nustatyti fizinio asmens tapatybę. Būsime **pasiūlyme dėl horizontaliosios teisės aktų sistemos dirbtinio intelekto srityje** bus konkrečiai sprendžiamas šališkumo ir diskriminacijos pavojus, glūdintis dirbtinio intelekto sistemose. Numatoma, kad bus pasiūlyti konkretūs mokymo duomenų rinkinių ir

⁴¹ COM(2017) 612 *final*. Komisija sudaro sąlygas keistis gerąja patirtimi ES viešųjų erdvių apsaugos forumo ir finansuoja viešųjų erdvių apsaugą.

⁴² Pavyzdžiui, 2019 m. kovo mėn. įvykdyti išpuoliai mečetėje Kraistčerče (Naujoji Zelandija), 2019 m. balandžio mėn. įvykdyti išpuoliai bažnyčiose Šri Lankoje ar 2019 m. spalio mėn. įvykdytas šaudymas sinagogoje Halės mieste (Vokietija).

⁴³ COM(2020) 605 *final*.

⁴⁴ Komisijos Baltoji knyga „Dirbtinis intelektas. Europos požiūris į kompetenciją ir pasitikėjimą“ (COM(2020) 65 *final*).

⁴⁵ Žr. „[Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classification](#)“ („Lyties atspalviai. Tarpsektoriniai tikslumo skirtumai komercinėje lyčių klasifikacijoje“).

⁴⁶ Žr. FRA „[Veido atpažinimo technologijos. Pagrindinių teisių klausimai teisėsaugos kontekste](#)“.

⁴⁷ Bus grindžiama Jungtinio tyrimų centro atliekamu darbu. Visų pirma bus parengtas protokolas būsimai bendrai biometrijos sistemai, įgyvendinant atvykimo ir išvykimo sistemą, ir vėlesniame etape bus pradėtas taikyti ir Šengeno informacinei sistemai.

bandymo procedūrų kokybės reikalavimai, susiję su šališkumo nustatymu ir ištaisymu, kurie padės anksti užkirsti kelią neigiamam diskriminaciniam poveikiui ir užtikrins nuolatinę stebėseną ir budrumą dėl to, ar laikomasi galiojančių kokybės teisės aktų per visą dirbtinio intelekto gyvavimo ciklą. Nuotolinis biometrinis tapatybės nustatymas ir kitos invazinės sekimo technologijos galėtų būti laikomos vienu iš didelės rizikos dirbtinio intelekto prietaikų, kurios turėtų atitikti konkrečius reikalavimus ir kurioms turėtų būti taikomas *ex ante* atitikties vertinimas.

Užimtumas, švietimas, sveikata ir būsto sektorius

Nors kovos su diskriminacija teisinė sistema pažangi, galimybės įsidarbinti, įgyti išsilavinimą, gauti sveikatos priežiūros paslaugas ir apsirūpinti būstu tebėra nelygios, taigi teisės aktai turi būti grindžiami politikos priemonėmis. Tais atvejais, kai teisinės apsaugos nepakanka, Komisija kovos su rasizmu įgyvendindama politiką ir finansuodama programas.

Europos socialinių teisių ramsčiu siekiama užtikrinti teisingumą kiekvieno piliečio kasdieniame gyvenime, nesvarbu, ar jis mokosi, dirba, ieško darbo ar yra pensininkas; kad ir kur jis begyventų – mieste arba kaimo vietovėje; nepriklausomai nuo asmeninių savybių, įskaitant rasinę ar etninę kilmę. Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planas – jį Komisija turėtų pristatyti 2021 m. – toliau remis lygybę darbo rinkoje, įskaitant rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančių žmonių atžvilgiu⁴⁸. Taip pat 2021 m. Komisija pristatys **vaiko garantijų sistemą**, kurios tikslas – užtikrinti geresnę visų vaikų, kuriems reikia pagalbos, socialinę įtrauktį ir užtikrinti jų galimybes gauti pagrindines paslaugas.

Klestinti socialinė Europa – mūsų visų reikalas. Tačiau COVID-19 krizė atskleidė ar net padidino nelygybę. Visapusiškai pasinaudodama **priemonės „Next Generation EU“** ir **techninės paramos priemonės** teikiamomis galimybėmis vykdant struktūrines reformas Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, kad užtikrintų, jog parama tokiose srityse kaip darbo rinka, švietimas ir mokymas, socialinė apsauga, sveikatos priežiūra ir būsto sektorius padėtų kurti lygybę.

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu ES lėšomis bus remiamos valstybių narių pastangos skatinti socialinę įtrauktį⁴⁹ užtikrinant lygias galimybes visiems ir kovojant su diskriminacija. ES lėšomis bus skatinama infrastruktūros plėtra ir vienodos galimybės visiems, visų pirma palankių sąlygų neturinčių asmenų grupėms, patekti į darbo rinką, gauti sveikatos ir socialinę priežiūrą, įsigyti būstą ir naudotis kokybiškomis, nesegreguotomis ir įtraukiomis paslaugomis švietimo ir mokymo srityje.

- Užimtumas

Užimtumo srityje diskriminacijos draudimas taikomas diskriminacijai dėl lyties, rasinės ar etninės kilmės, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos ir religijos ar tikėjimo. Nepaisant to, diskriminacija darbe arba ieškant darbo yra plačiai paplitusi; ji gali būti įvairių formų ir jos poveikis tam tikroms asmenų grupėms gali būti didesnis nei kitoms⁵⁰. Pavyzdžiui, Afrikos kilmės asmenys patiria ypač didelį atotrūkį tarp savo darbo ir išsilavinimo lygio – tretinio

⁴⁸ Komunikatas „[Tvirta socialinė Europa teisingai pertvarkai užtikrinti](#)“ (COM(2020) 14 final).

⁴⁹ Visų pirma „Europos socialinis fondas +“ (ESF+) ir Europos regioninės plėtros fondas (ERPF). Pagal pasiūlymą dėl ESF+ valstybės narės turi skirti bent 25 proc. ESF+ lėšų socialinės įtraukties skatinimo priemonėms ir priemonėms, skirtoms tiems, kuriems jų labiausiai reikia. Taip pat nustatytas bendras tikslas skirti 4 proc. lėšų labiausiai pažeidžiamiems asmenims remti. Be ESF+ konkretaus tikslo, marginalizuotų bendruomenių integravimui gali būti naudojamos kelios kitos ES finansavimo priemonės.

⁵⁰ Žr. FRA (2017a) ir FRA (2017b). Pavyzdžiui, paklausti apie savo patirtį per 12 mėnesių iki tyrimo, 13 proc. respondentų musulmonų atsakė, jog jie jautėsi diskriminuojami ieškodami darbo. Panašią diskriminavimo patirtį ieškant darbo turėjo 16 proc. romų ir 15 proc. Šiaurės Afrikos kilmės asmenų.

mokslo laipsnį turintys šios grupės asmenys gauna mažesnę darbo užmokestį, palyginti su kitais gyventojais⁵¹. Yra įrodymų, kad kandidatai, kurie savo gyvenimo aprašyme aiškiai nurodo, kad yra musulmonai, rečiau kviečiami į pokalbius dėl darbo, palyginti su lygiavertę kvalifikaciją turinčiais kandidatais, kurių gyvenimo aprašymai religijos požiūriu yra neutralūs⁵². Taip pat gerokai daugiau Šiaurės Afrikos kilmės, Afrikos kilmės ar romų bendruomenių jaunimo nedirba, nesimoko ir nedalyvauja mokymuose, palyginti su kitais gyventojais⁵³. Tikėtina, kad problemos gilės dėl COVID-19 krizės, nes ekonomikos nuosmukis turi tendenciją didinti nelygybę. Šiuo atžvilgiu labai svarbu visapusiškai įgyvendinti esamas teises priemones ir užtikrinti jų vykdymą. Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planas taip pat padės geriau spręsti diskriminacijos problemą užimtumo srityje.

Be to, tinkamų įgūdžių turėjimas reiškia galimybę lengviau susirasti darbą, likti darbe ir keisti profesinę veiklą. Tam reikia, kad visi, nepaisant rasinės ar etninės kilmės, taip pat kitų diskriminacijos priežasčių, galėtų vienodomis sąlygomis naudotis papildomomis įgūdžių tobulinimo galimybėmis. Komisija neseniai priėmė **Europos įgūdžių darbotvarkę**⁵⁴, kurios kertinis akmuo yra socialinis teisingumas, taip pat **Tarybos rekomendaciją dėl profesinio rengimo ir mokymo** (PRM), kurioje raginama, kad PRM programos būtų įtraukios pažeidžiamų asmenų grupių atžvilgiu, įskaitant rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančius jaunuolius⁵⁵. Palankių sąlygų neturinčių asmenų grupių jaunuoliai, tokie kaip rasinėms ar etninėms mažumoms priklausantys jaunuoliai arba jaunuoliai migrantai, susiduria su papildomomis kliūtimis patekti į darbo rinką. **Patobulintoje Jaunimo garantijų iniciatyvoje** pripažįstama ši problema ir valstybėms narėms rekomenduojama gerinti labiausiai pažeidžiamų jaunuolių informavimą ir skirti pakankamai dėmesio visų formų diskriminacijai⁵⁶. **Europos valstybinių užimtumo tarnybų tinklas** (VUT) išnagrinės požiūrius į nediskriminavimą valstybinėse užimtumo tarnybose visoje ES ir tuo remdamasi skatins abipusį mokymąsi⁵⁷. Socialinės įmonės ir apskritai socialinė ekonomika taip pat gali būti judėjimo prieš rasinę nelygybę priešaky, o jų vaidmuo bus aptartas **Europos socialinės ekonomikos veiksmų plane**, kurį Komisija pristatys 2021 m.

- *Švietimas*

Remiantis Rasinės lygybės direktyva, visos rasinės ar etninės kilmės vaikai turi turėti vienodas galimybes įgyti išsilavinimą. Mokytojai turi būti parengti dirbti su visais vaikais ir atsižvelgti į įvairios kilmės vaikų poreikius, įskaitant klausimus, susijusius su rasine diskriminacija. Mokyklos turėtų būti saugios, jose neturėtų būti patyčių, rasizmo ir diskriminacijos. Vaikai turėtų būti anksti mokomi apie lygybę, pagarbą ir įtrauktį, jie turėtų turėti galimybes skatinti šias vertybes su savo bendraamžiais ir savo bendruomenėse⁵⁸.

⁵¹ FRA (2018 m.), „[Būti juodaodžiu ES](#)“.

⁵² Žr. programos „Horizontas 2020“ tyrimų projektą „Augimas, lygios galimybės, migracija ir rinkos“ (GEMM) <http://gemm2020.eu/>

⁵³ Pavyzdžiui, iki 76 proc. Afrikos kilmės Austrijoje gyvenančių jaunuolių nedirba, nesimoko ir nedalyvauja mokymuose, palyginti su 8 proc. kitų gyventojų (FRA (2018 m.) „[Būti juodaodžiu ES](#)“).

⁵⁴ Komunikatas „[Europos įgūdžių darbotvarkė, kuria siekiama tvaraus konkurencingumo, socialinio sąžiningumo ir atsparumo](#)“ (COM(2020) 274 final).

⁵⁵ COM(2020) 275 final.

⁵⁶ Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos „Tiltas į darbo rinką. Sustiprinta Jaunimo garantijų iniciatyva“ (COM(2020) 277 final).

⁵⁷ Komunikatas „Jaunimo užimtumo rėmimas. Tiltas jaunai kartai į darbo rinką“ (COM(2020) 276 final).

⁵⁸ <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-10-key-topics-combating-racism-a/16808b75f7>.

Atsakomybė už švietimo ir mokymo sistemų turinį ir organizavimą tenka valstybėms narėms, tačiau įtraukaus švietimo stiprinimas yra vienas iš ES bendradarbiavimo prioritetų. Įtrauktis ir teisingumas švietimo srityje bus vienas iš prioritetinių **Europos švietimo erdvės** aspektų. Šis reikalavimas dėl įtraukties ir teisingumo taip pat taikomas skaitmeninio mokymosi ir švietimo srityje pagal atnaujintą **skaitmeninio švietimo veiksmų planą**, kuris bus pristatytas šiais metais. 2021 m. Komisija pristatys išsamią vaiko teisių strategiją, kurioje taip pat bus numatyti kovos su rasizmu ir diskriminacija veiksmai. Mokyklų vaidmuo padedant mažinti rasinių stereotipų atsiradimą ir išankstinį nusistatymą tarp vaikų yra labai svarbus.

Jaunimas taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį kovoje su rasizmu ir diskriminacija. Komisija, kartu su valstybėmis narėmis, įgyvendindama ES jaunimo dialogą, surinko Europos jaunuolių nuomones, o viso to rezultatas – 11 Europos jaunimo tikslų⁵⁹. Juose pristatyta Europos vizija, pagal kurią jaunimui suteikiama galimybių visapusiškai realizuoti savo potencialą, skatinti lygybę ir įtraukią visuomenę.

Programa „**Erasmus+**“ finansuojami projektai, kuriais prisidedama prie rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančių asmenų integracijos⁶⁰. **Europos solidarumo korpusas** taip pat gali skatinti solidarumo veiklą, skirtą kovai su rasizmu ir diskriminacija, ir plataus masto dalyvavimą⁶¹. Būsimomis programomis⁶² bus užtikrinta, kad būtų dedamos pastangos skatinti socialinę įtrauktį ir geriau informuoti mažiau galimybių turinčius asmenis, be kita ko, mažinant kliūtis, trukdančias nepakankamai atstovaujamoms grupėms ir mažumoms pasinaudoti programų teikiamomis galimybėmis, taip pat aprūpinant projektų organizatorius ir dalyvius priemonėmis taktiškai bendrauti su skirtingos kilmės asmenimis.

Informacijos apie radikalizaciją tinklas⁶³ padės mokytojams, socialiniams pedagogams ir visų amžiaus grupių plačiajai visuomenei sprendžiant poliarizuojančių diskusijų ir stigmatizuojančios kalbos klasėse problemą.

- Sveikata

COVID-19 krizė išryškino⁶⁴ esamos nelygybės sveikatos priežiūros srityje pasekmes, nuo kurių kenčia rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančios asmenys⁶⁵. Rasizmas traumuoja ir todėl gali pakenkti asmenų psichinei sveikatai. Naująja **programa „ES – sveikatos labui“** ir Europos kovos su vėžiu planu bus sprendžiama nelygybės sveikatos srityje problema atsižvelgiant į konkrečius skirtingų grupių poreikius. Sveikatos priežiūros specialistų keitimasis geriausia patirtimi visoje ES ir diskusijos su pacientų organizacijomis ir pilietine visuomene padės užtikrinti į pacientus orientuotą požiūrį, kuris apima specifinius rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančių asmenų poreikius. **ES sveikatos politikos platforma**⁶⁶

⁵⁹ https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/youthgoals_jie yra įtraukti į 2019–2027 m. ES jaunimo strategiją.

⁶⁰ „Erasmus+“ nuo 2014 m. parėmė apie 26 000 projektų (kuriuose dalyvavo daugiau kaip 708 000 dalyvių), susijusių su tokiais temomis kaip lygybė ir nediskriminavimas, kultūrų / religijų dialogas ir įtrauktis.

⁶¹ Nuo 2018 m. Europos solidarumo korpusas parėmė 2 100 projektų šiomis temomis, ir juose dalyvavo daugiau kaip 14 500 jaunuolių.

⁶² Strategija apims visas švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto sritis. Ji bus įgyvendinama visu būsimų „Erasmus+“ ir Europos solidarumo korpuso programų įgyvendinimo laikotarpiu.

⁶³ Žr. https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran_en.

⁶⁴ Žr. *The COVID-19 pandemic: power and privilege, gentrification, and urban environmental justice in the global north*, „Cities & Health and National Center for Immunization and Respiratory Diseases“ (NCIRD).

⁶⁵ Remiantis (FRA) EU-MIDIS II duomenimis, 50 metų ar vyresnės romų tautybės moterys savo sveikatos būklę nurodė kaip „prastą“ arba „labai prastą“; tokių moterų buvo beveik dvigubai daugiau nei ne romų tautybės moterų (atitinkamai 55 proc. ir 29 proc.).

⁶⁶ ES sveikatos politikos platforma (<https://webgate.ec.europa.eu/hpf/>) yra interaktyvi diskusijų visuomenės sveikatos klausimais skatinimo, žinių ir geriausios praktikos dalijimosi priemonė. Joje dalyvauja 7 000

ypatingą dėmesį skirs rasine ar etnine kilme grindžiamos nelygybės mažinimui ir pilietinės visuomenės pasiūlymus perduos ES ir nacionalinio lygmens sveikatos politikos formuotojams. **Komisijos sveikatos ugdymo, ligų prevencijos ir neužkrečiamųjų ligų valdymo iniciatyvinės grupės**⁶⁷ bus paprašyta atrinkti geriausią praktiką, susijusią su rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančių asmenų įtraukimu į sveikatos prevencijos strategijas, kurios bus plečiamos teikiant ES biudžeto paramą. Šią veiklą taip pat galėtų papildyti pagal programą „**Europos horizontas**“ vykdomi papildomi mokslinių tyrimų projektai. Mokslinių tyrimų tema turėtų būti sveikatos socialiniai ir ekonominiai veiksniai rasės požiūriu.

- **Būsto sektorius**

Su rasine diskriminacija susiduriantiems asmenims kyla didesnė rizika gyventi prastomis būsto sąlygomis ir patirti segregaciją gyvenamosios vietos atžvilgiu⁶⁸. Diskriminacija būsto rinkoje⁶⁹ didina segregaciją⁷⁰ ir sukelia grandininį poveikį švietimo ar užimtumo galimybių atžvilgiu, taip pat vaikų turinčių šeimų atveju – didelį neigiamą poveikį vaikų vystymuisi.

Nacionalinės ir vietos valdžios institucijos visų pirma atsakingos už priemones⁷¹, kuriomis siekiama užkirsti kelią socialinei segregacijai ir segregacijai gyvenamosios vietos atžvilgiu⁷² ir (arba) spręsti tokios segregacijos problemą. **Sanglaudos politikos fondai**⁷³ ir toliau bus pagrindinės priemonės 2021–2027 m. laikotarpiu remiant aprūpinimo neseleguotu būstu veiksmus ir užtikrinant galimybes gauti įtraukias ir kokybiškas pagrindines paslaugas. Atitiktis ES pagrindinių teisių chartijai tebebus labai svarbi ir finansinė parama nebus teikiama jokiems veiksams, kuriais prisidedama prie naujų segregacijos formų kūrimo. Komisijos iniciatyva „Renovacijos banga“ skatins efektyvų energijos vartojimą socialiniuose būstuose ir kituose mažesnių pajamų būstuose.

Komisija:

- užtikrins, kad dirbtinio intelekto srities teisės aktais būtų konkrečiai šalinamas šališkumo ir diskriminacijos pavojus, glūdintis dirbtinio intelekto sistemose;
- naudos politikos priemones ir finansavimo programas kovodama su rasizmu ir

registruotų nevyriausybinių organizacijų grupių ir suinteresuotųjų subjektų, kurie kviečiami dalytis informacija tarpusavyje ir su Komisija, telkti ekspertinę žinias bendruose pareiškimuose ir platinti veiksmus plačiai visuomenei.

⁶⁷ Žr. https://ec.europa.eu/health/non_communicable_diseases/steeringgroup_promotionprevention_lt

⁶⁸ Europos Parlamento tyrimų tarnyba, „**ES veiksmų nebuvimo kaina lygybės ir kovos su rasizmu ir ksenofobija srityje**“.

⁶⁹ Remiantis FRA ataskaita „Būti juodaodžiu ES“, beveik pusė respondentų gyvena perpildytuose būstuose (45 proc.), palyginti su 17 proc. kitų gyventojų ES. Dešimtadalis respondentų (12 proc.) gyvena labai prastomis būsto sąlygomis, perpildytuose būstuose, kuriems būdingas kiauras stogas, puvinys sienose ar languose, nėra vonios /dušo ir vidaus tualetų, arba būstas pernelyg tamsus.

⁷⁰ Segregacijai būdinga tai, kad marginalizuotos grupės nariai fiziškai ir socialiai atskiriami nuo nemarginalizuotų grupių narių ir negali vienodai naudotis bendrosiomis, įtraukiomis ir kokybiškomis paslaugomis. Žr. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/thematic_guidance_fiche_segregation_e_n.pdf.

⁷¹ Tai gali būti įvairaus pobūdžio veiksmai, tokie kaip infrastruktūros plėtojimas viešųjų paslaugų, užimtumo, švietimo ir mokymo, sveikatos priežiūros ir aprūpinimo būstu paslaugų bei galių suteikimo bendruomenės srityse.

⁷² Marginalizuotas ir segreguotas bendruomenės galima nustatyti rengiant bendro teritorinių statistinių vienetų klasifikatoriaus (NUTS) 3 ir žemesnio lygmens skurdo žemėlapius.

⁷³ Europos regioninės plėtros fondas (ERPF), Sanglaudos fondas (SF) ir „Europos socialinis fondas +“ (ESF+).

diskriminacija, susijusia su galimybėmis įsidarbinti, įgyti išsilavinimą ir mokytis, gauti sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir aprūpinimo būstu paslaugas;

- užtikrins, kad būsimoje išsamioje vaiko teisių strategijoje būtų numatyti konkretūs kovos su rasizmu ir diskriminacija veiksmai.

Komisija ragina valstybes nares:

- dėti daugiau pastangų siekiant užkirsti kelią teisėsaugos institucijų diskriminaciniam elgesiui ir pagerinti pasitikėjimą teisėsaugos tarnybų darbu kovojant su neapykantos nusikaltimais;
- suplanuoti nacionalinį atsaką į smurtinį ekstremizmą ir nustatyti kovos su juo spragas ir geriausią patirtį.

FRA turėtų rinkti duomenis ir skleisti geriausią teisingo viešosios tvarkos palaikymo patirtį. CEPOL turėtų vykdyti veiksmingas mokymo programas.

3. Struktūrinis rasizmas. Esminės problemos sprendimas

Rasizmas dažnai yra giliai įsišaknijęs mūsų visuomenės istorijoje ir glaudžiai susijęs su jos kultūrinėmis šaknimis ir normomis. Jis gali atsispindėti tame, kaip veikia visuomenė, kaip paskirstoma galia ir kaip piliečiai bendrauja su valstybės ir viešojo sektoriaus įstaigomis. Jis gali būti nesąmoningas ir dažnai patiriamas nebūtinai dėl to, kad tiesiogiai mėginama tuos žmones atskirti, – paprasčiausiai gali būti neįvertinti su rasizmu susiduriančių žmonių interesai. Kadangi struktūrinio rasizmo poveikis gali būti toks pat stiprus ir žalingas, kaip ir buitinio rasizmo, reikia pripažinti jo egzistavimą ir spręsti jo problemą vykdant aktyvią politiką. Tarpsektorinė perspektyva padeda geriau suprasti struktūrinį rasizmą ir užtikrinti veiksmingesnį reagavimą.

3.1. Politika, kuria siekiama padėti pakeisti iš esmės

Kova su stereotipais ir informuotumo apie istoriją didinimas

Stereotipai gali būti įsišakniję per amžius, daryti ilgalaikį poveikį vyraujančioms nuostatoms ir būti linkę įsitvirtinti. Pernelyg dažnai stereotipus sustiprina socialinio susiskaldymo tendencija, dėl kurios mažumos atsiduria kitoje erdvėje nei dauguma, ne tik socialiniu požiūriu, bet ir fiziškai.

Išankstines nuostatas ir stereotipus visų pirma galima šalinti pripažįstant **istorines rasizmo priežastis**. Kolonializmas, vergija ir Holokaustas yra mūsų istorijos dalis ir turi labai didelį poveikį šiandienos visuomenei. Atminimo užtikrinimas yra svarbus būdas skatinti įtrauktį ir supratimą. Pavyzdžiui, ES turėtų aiškiai pažymėti svarbiausias su rasizmu susijusias progines dienas, tokias kaip **Tarptautinė vergovės panaikinimo diena**⁷⁴, kaip siūlo Europos Parlamentas⁷⁵. Istorija ir istorijos mokymas yra sritys, kurioms skiriama daug dėmesio sudarant **Europos Tarybos** švietimo programas⁷⁶. 2020 m. liepos mėn. Europos Taryba priėmė rekomendaciją, kurioje raginama romų ir (arba) klajoklių istoriją įtraukti į mokyklų

⁷⁴ Svarbiausios minėtinos dienos – Tarptautinė Holokausto aukų atminimo diena (sausio 27 d.), Tarptautinė kovos su rasine diskriminacija diena (kovo 21 d.), Europos romų genocido atminimo diena (rugpjūčio 2 d.), Tarptautinė vergovės panaikinimo diena (gruodžio 2 d.).

⁷⁵ 2019 m. kovo 26 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Afrikos kilmės asmenų pagrindinių teisių Europoje.

⁷⁶ Žr. <https://www.coe.int/en/web/history-teaching>

mokymo programas ir mokymo medžiagą. Įgyvendinant ES veiksmus **kultūros ir vertybių** srityje, pagal programą „Kūrybiška Europa“ ir Pilietybės, lygybės, teisių ir vertybių programą bus remiami projektai, kuriais siekiama pašalinti kliūtis ir skatinti nepakankamai atstovaujamų ir palankių sąlygų neturinčių grupių socialinę įtrauktį ir dalyvavimą, įskaitant tokius aspektus kaip mažumų vieta Europos visuomenėje ir istorinis kolonializmo palikimas.

Neigiamus stereotipus gali sustiprinti tai, kaip rasinėms ar etninėms mažumoms priklausantys asmenys vaizduojami **žiniasklaidoje**, ir ar jiems apskritai atstovaujama; šią tendenciją dar labiau sustiprina tai, kad tokių asmenų yra nepakankamai tarp žiniasklaidos darbuotojų. Nepriklausoma ir pliuralistinė žiniasklaida yra būtina subalansuotoms demokratinėms diskusijoms. Objektivių ir pozityvių naratyvų skatinimas, žurnalistų informuotumo didinimas ir žinių tobulinimas, taip pat gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis ugdymas yra labai svarbūs būdai prisidėti prie įtraukios visuomenės kūrimo. Remdamasi romų klausimams skirtų seminarų patirtimi⁷⁷, Komisija parengs rasinių ir etninių stereotipų temai skirtų seminarų, kuriuose dalyvaus žurnalistai, pilietinės visuomenės organizacijų ir rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančių asmenų atstovai. Be to, Komisija kartu su Europos žurnalistų federacija 2021 m. pradžioje planuoja surengti keletą internetinių seminarų, kuriuose bus siekiama didinti informuotumą ir skatinti teikti objektyvias istorijas apie musulmonus ir islamą. Kultūros ir kūrybos sektoriuose kyla panašių iššūkių, tokių kaip nepakankamas atstovavimas tarp kino kūrėjų arba stereotipai kitų kultūros sričių produktuose. Kartu šie sektoriai gali svariai prisidėti skatinant lygybę, įvairovę ir įtrauktį.

Remdamasi patirtimi, įgyta įgyvendinant ankstesnes iniciatyvas, 2021 m. ir vėliau Komisija vykdys tikslinę komunikacijos veiklą ir skatins didinti informuotumą. Be kita ko, bus siekiama užmegzti ryšius su aukšto lygio politikos, sporto, verslo ar kultūros pasaulio atstovais ir pakviesti didelę auditoriją turinčias organizacijas teikti reikiamą paramą.

Vienas iš galimų **dezinformacijos** tikslų – mažumų persekiojimas ir platesnis socialinių neramumų kurstymas. COVID-19 pandemijos metu radosi daug tokio elgesio pavyzdžių⁷⁸. Vykdamas **Europos skaitmeninės žiniasklaidos observatorijos** veiklą, kuria siekiama padėti faktų tikrintojams ir tyrėjams kovoti su dezinformacija, daugiausia dėmesio bus konkrečiai skiriama tai dezinformacijai ir konspiracijos teorijoms, kurių taikiny – mažumų bendruomenės. Rasinės diskriminacijos naratyvų, skleidžiamų pasinaudojant dezinformacija, ribojimas taip pat yra svarbi gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis kampanijų dalis. Šie tikslai remiami įgyvendinant **visų gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis projektus**⁷⁹. Ši veikla bus toliau plėtojama būsimame Europos demokratijos veiksmų plane ir žiniasklaidos bei garso ir vaizdo srities veiksmų plane.

ES veiksmams **sporto** srityje pirmenybė taip pat teikiama projektams, kuriais kovojama su stereotipais ir skatinama socialinė įtrauktis per sportą, be kita ko, bendradarbiaujant su pagrindinėmis organizacijomis, pavyzdžiui, su Europos futbolo asociacijų sąjunga (UEFA) ir Tarptautine futbolo asociacijų federacija (FIFA)⁸⁰. Pagal 2021–2027 m. programą „Erasmus+“⁸¹ ypatingą dėmesį sutelkus į mėgėjišką sportą⁸², bus sudarytos palankesnės

⁷⁷ Žr. https://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=30548

⁷⁸ Bendras komunikatas „Kova su dezinformacija apie COVID-19. Svarbiausia – tikri faktai“ (JOIN(2020) 8).

⁷⁹ Parengiamaisiais veiksmais remiama nauja kovai su dezinformacija skirta mokomoji medžiaga ir pastangos ieškoti būdų didinti informuotumą apie metodus, kuriais naudodamiesi piktavališki subjektai dažnai kuria, platina ir didina dezinformaciją internete.

⁸⁰ Bendros iniciatyvos – UEFA kampanijos Respect, #EqualGame bei #WePlayStrong ir FIFA kampanijos #stopracism bei #stopviolence.

⁸¹ COM(2018) 367 final.

⁸² T. y. organizuotą sportą, kuriuo vietos lygmeniu užsiima sportininkai mėgėjai, taip pat sportą visiems.

sąlygos dalyvauti įvairios kilmės žmonėms, įskaitant rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančius asmenis. Kultūros sektorius – nuo muzikos iki kino ir scenos meno – tai sritis, kurioje galima labai veiksmingai skatinti įtrauktį ir kovoti su rasizmu.

Tinkami duomenys pagrindams politikos sprendimams priimti

Tikslūs ir palyginami duomenys yra būtini, kad politikos formuotojai ir visuomenė galėtų įvertinti patirtos diskriminacijos mastą bei pobūdį ir kad būtų galima parengti, pritaikyti, stebėti ir vertinti politiką. Tam reikia **suskirstyti duomenis pagal asmenų etninę ar rasinę kilmę**⁸³. Tačiau tokių duomenų yra gana nedaug, palyginti su duomenimis apie diskriminaciją dėl kitų priežasčių, pavyzdžiui, dėl lyties, negalios ir amžiaus. Tarp kylančių kliūčių minėtinos problemos, susijusios su bendros metodikos nustatymu, nes kai kurios valstybės narės renka tokius duomenis, o kitos sąmoningai to vengia. Todėl daugelyje apklausų daugiausia dėmesio skiriama diskriminacijos suvokimui arba naudojami pakaitiniai rodikliai, pvz., pilietybės ar gimimo šalies. Patikimų ir palyginamų duomenų rinkimas Europos ir nacionalinių lygmenimis yra būtina sąlyga norint imtis efektyvių veiksmų.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra **FRA** atlieka svarbų vaidmenį, pavyzdžiui, bendradarbiaudama su Komisija padeda valstybėms narėms gerinti duomenų apie neapykantos nusikaltimus rinkimą ir registravimą. Per ateinančius dvejus metus bus rengiamos naujos FRA apklausos apie imigrantų ir imigrantų palikuonių padėtį, taip pat apie žydų diskriminaciją ir neapykantos nusikaltimus prieš juos. „Eurobarometro“ apklausos apie diskriminaciją⁸⁴ ir toliau bus periodiškai atliekamos, kad laikui bėgant būtų galima stebėti nuostatų ir suvokimo pokyčius.

Lygybės įstaigos gali prasmingai bendradarbiaudamos įvertinti savo pačių lygybės duomenų rinkimo sistemas, pašalinti kliūtis, dėl kurių tokios sistemos nėra veiksmingos ir (arba) palyginamos, ir nustatyti, kaip kuo tinkamiau pagerinti ir koordinuoti jų vykdomą duomenų rinkimą. Komisija remia pastangas plėtoti tokį koordinavimą.

Tačiau reikia ryžtingiau siekti užtikrinti **naują požiūrį į lygybės duomenų rinkimą**. Išankstinė pažangos siekiant parengti bendrą duomenų rinkinį sąlyga – visapusiškas konstitucinių normų, ES duomenų apsaugos teisės aktų ir ES pagrindinių teisių chartijos laikymasis. Reikia nustatyti apsaugos priemonės, siekiant užtikrinti, kad neskelbtini lygybės duomenys negalėtų būti susieti su konkrečiu asmeniu. Tai reiškia, kad turi būti visapusiškai laikomasi duomenų apsaugos taisyklių, visų pirma siekiant sumažinti bet kokią galimą netinkamo naudojimo ar piktnaudžiavimo riziką. Komisija surengs apskritojo stalo diskusiją dėl lygybės duomenų, į kurią susirinks pagrindiniai suinteresuotieji subjektai⁸⁵, kad išnagrinėtų su rasine ar etnine kilme susijusių duomenų rinkimo kliūtis ir nustatytų, kaip taikyti labiau suderintą požiūrį, be kita ko, į tarpsektorinius duomenis, susijusius, pavyzdžiui, su religija ar tikėjimu ir lytimi. Turėtų būti siekiama, kad **valstybės narės**, visapusiškai atsižvelgdamos į savo nacionalines aplinkybes, pereitų prie **duomenų, suskirstytų pagal**

⁸³ Jau 2002 m. JT surengtoje Pasaulinėje konferencijoje prieš rasizmą, rasinę diskriminaciją, ksenofobiją ir susijusią netoleranciją ir Durbano veiksmų programoje buvo patvirtinta, kad rengiant gyventojų statistiką būtina rinkti suskirstytus duomenis ir kad tai turi būti daroma gavus aiškų respondentų sutikimą, remiantis jų pasirinkta tapatybe ir laikantis žmogaus teisių standartų dėl privatumo apsaugos (https://www.un.org/en/durbanreview2009/pdf/DDPA_full_text.pdf)

⁸⁴ Tolesni veiksmai, susiję su [2019 m. „Eurobarometro“ apklausa Nr. 493 dėl diskriminacijos ES](#) ir atitinkamomis ankstesnėmis apklausomis.

⁸⁵ Įskaitant lygybės įstaigas, pilietinę visuomenę, akademinę bendruomenę, ES institucijas, ES įstaigas, pvz., Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno įstaigą, FRA ir kitas ES agentūras, įmones, statistikos institutus, sveikatos priežiūros darbuotojus, tarptautines organizacijas, valstybių narių atstovus ir t. t.

rasinę ar etninę kilmę, rinkimo, kad būtų atsižvelgta tiek į subjektyvią diskriminacijos ir viktimizacijos patirtį, tiek į struktūrinius rasizmo ir diskriminacijos aspektus. Šie duomenys turėtų būti išsamūs, patikimi, reguliarūs ir savalaikiai, integruoti į ES ir nacionalines apklausas, taip pat tiek reprezentatyvūs, tiek palyginami⁸⁶.

2021 m. vykdydamas ES darbo jėgos tyrimą **Eurostatas** pritaikys migrantų padėties darbo rinkoje modulį ir į jį įtrauks su diskriminacija darbe susijusius aspektus.

Komisija:

- kartu su žiniasklaida, pilietine visuomene ir rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančiais asmenimis imsis įvairių veiksmų rasinių ir etninių stereotipų problemai spręsti;
- imsis veiksmų, kuriais bus skatinamas nuoseklus požiūris į lygybės duomenų (visų pirma duomenų, suskirstytų pagal rasinę ar etninę kilmę) rinkimą.

Komisija ragina valstybes nares:

- imtis aktyvių veiksmų žiniasklaidoje, švietimo, kultūros ir sporto srityse, siekiant šalinti rasinius ir etninius stereotipus;
- gerinti pagal rasinę ar etninę kilmę suskirstytų duomenų rinkimą.

3.2. Įgyvendinimo sistema. Visapusiškas ES priemonių panaudojimas

Veiksmai vietos, regioniniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis

- Nacionaliniai veiksmų planai

Rasizmo problema turi būti sprendžiama visais lygmenimis ir holistiškai. Paaiškėjo, kad nacionaliniai veiksmų planai yra tinkamas būdas valstybėms narėms veiksmingai kovoti su rasizmu ir rasine diskriminacija, kartu pritaikant konkrečius veiksmus prie savo aplinkybių. Tačiau, remiantis naujausia FRA ataskaita, tik maždaug pusė valstybių narių jau turi tokius planus⁸⁷. Komisija ragina **visas valstybes nares parengti ir priimti nacionalinius kovos su rasizmu ir rasine diskriminacija veiksmų planus**. Veiksmų planai galėtų būti naudojami ne tik kaip gairės kovojant su rasizmu nacionaliniu lygmeniu, bet ir kaip dalijimosi valstybių narių gerąja patirtimi priemonės.

Komisija siūlo bendradarbiauti su valstybėmis narėmis ir nustatyti bendrus pagrindinius nacionalinių veiksmų planų principus, aktyviai dalyvaujant pilietinei visuomenei ir lygybės įstaigoms. Iki 2021 m. pabaigos Komisija pateiks pagrindinius principus ir elementus, reikalingus veiksmingiems nacionaliniams veiksmų planams parengti⁸⁸. Tuo remdamosi visos valstybės narės galėtų iki 2022 m. pabaigos parengti ir priimti nacionalinius veiksmų planus.

⁸⁶ Žr. Nediskriminavimo ir įvairovės aukšto lygio grupės Lygybės duomenų pogrupio parengtas [gaires](#). Taip pat žr. [JT Statistikos komisijos gyventojų ir būstų surašymų principus ir rekomendacijas](#).

⁸⁷ Pagal 2020 m. FRA ataskaitą (2020 m. birželio mėn., FRA) 15 valstybių narių (Belgija, Kroatija, Čekija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Airija, Italija, Lietuva, Nyderlandai, Portugalija, Slovakija, Švedija, Ispanija ir Jungtinė Karalystė) 2019 m. inicijavo vyriausybės kovos su rasizmu, rasine ir (arba) etnine diskriminacija ir susijusia netolerancija veiksmų planus.

⁸⁸ Šį darbą tęs naujas jungtinis pogrupis, kurio veikloje dalyvaus ES kovos su rasizmu, ksenofobija ir kitų formų netolerancija aukšto lygio grupės ir ES kovos su diskriminacija aukšto lygio grupės ekspertai.

Bendri pagrindiniai principai galėtų būti šie:

- ✓ remtis šiame ES lygmens veiksmų plane nustatytų sričių politika⁸⁹ (pavyzdžiui, kovos su rasizmu teisės aktais), kovoti su teisėsaugos institucijų vykdoma diskriminacija arba užtikrinti nediskriminavimą švietimo ir mokymo, užimtumo, sveikatos priežiūros ir aprūpinimo būstu srityse; remtis veiksmų, kurių reikia imtis nacionaliniu lygmeniu visose šiame veiksmų plane nurodytose srityse, išsamiu vertinimu;
- ✓ prisitaikyti prie socialinių, istorinių ir kultūrinių aplinkybių bei šalies ypatumų⁹⁰, kad būtų galima patenkinti neatidėliotinus poreikius;
- ✓ įtraukti regionų ir vietos valdžios institucijas, taip pat pilietinę visuomenę ir lygybės įstaigas į jų kūrimą, įgyvendinimą ir vertinimą;
- ✓ įtraukti duomenų rinkimą ir nustatyti pažangos vertinimo rodiklius;
- ✓ remtis Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro pasiūlytomis praktinėmis gairėmis⁹¹, taip pat nustatytais pagrindiniais tokių planų rengimo elementais ir principais.

Komisija ragina valstybes nares reguliariai teikti nacionalinių veiksmų planų įgyvendinimo ataskaitas. Tai padės keistis gerąja patirtimi, mokytis vieniems iš kitų ir įvertinti pažangą nacionaliniu ir ES lygmenimis. Komisija siūlo reguliariai teikti kovos su rasizmu nacionalinių veiksmų planų įgyvendinimo ataskaitas, o pirmąją ataskaitą pateikti 2023 m. pabaigoje.

- Regionų ir vietos lygmenų subjektų sutelkimas siekiant reikšmingo poveikio vietoje

Vietos valdžios institucijos turi daug patirties rengiant veiksmingas kovos su rasizmu strategijas ir kuriant tinklus⁹². Komisija toliau remis tokias programas ir tinklus⁹³. Pavyzdžiui, šie klausimai galėtų būti sprendžiami įgyvendinant **programą URBACT**, kuri remiama sanglaudos politikos lėšomis ir kurią įgyvendinant bendradarbiauja miesto politikos formuotojai. Ši veikla taip pat gali būti grindžiama bendradarbiavimu su didžiųjų Europos miestų tinklu (EUROCITIES) ir UNESCO vadovaujama **Europos miestų kovos su rasizmu koalicija**⁹⁴. Kitos vietos iniciatyvos, pavyzdžiui, Tarptautinio miestų bendradarbiavimo programa⁹⁵ arba Merų paktas dėl klimato ir energetikos⁹⁶, galėtų tapti platformomis arba modeliais toliau plėtojant miestų lygmens veiksmus, kuriais skatinama rasinė lygybė, taip pat remiant socialinę įtrauktį tokiose srityse kaip energijos nepritekliaus mažinimas arba galimybės gauti deramą būstą užtikrinimas.

⁸⁹ Nediskriminavimo teisės aktai ir lygybės įstaigų vaidmuo; neapykantos kurstymas ir neapykantos nusikaltimai; neteisėtas teisėsaugos institucijų vykdomas profiliavimas; naujų technologijų keliama rizika; stereotipai ir istorinis sąmoningumas; vienodos galimybės gauti išsilavinimą, darbą, sveikatos priežiūrą, būstą; lygybės klausimų integravimas nacionaliniu lygmeniu; regionų ir vietos lygmenų subjektų įtraukimas; kovos su rasizmu veiksmų finansavimas; duomenų rinkimas, dialogas su pilietine visuomene.

⁹⁰ Tokių kaip gyventojų sudėtis, konkrečios istorinės bei teisinės aplinkybės ir kasdienio diskriminacijos paplitimo mastas.

⁹¹ <https://www.refworld.org/docid/5566debe4.html>. Gairėse šalys raginamos nustatyti tikslus ir veiksmus, paskirti atsakingas valstybės institucijas, nustatyti tikslines datas, įtraukti veiklos rodiklius ir numatyti stebėsenos bei vertinimo mechanizmus.

⁹² Pagrindiniai tinklai yra šie: ES miestai prieš radikalizaciją, Šiaurės šalių saugūs miestai (angl. „Nordic Safe Cities“), Stiprių miestų tinklas (angl. „Strong Cities Network“) ir Europos miestų saugumo forumas.

⁹³ Pavyzdžiui, ES miestų darbotvarkės partnerystė migrantų ir pabėgėlių įtraukties srityje, žr. <https://www.inclusionpartnership.com>.

⁹⁴ Žr. <https://www.eccar.info/>

⁹⁵ Žr. <https://iuc.eu/na/home/>

⁹⁶ Šią iniciatyvą Komisija pradėjo įgyvendinti 2008 m. ir šiuo metu Merų paktas yra didžiausias pasaulyje energetikos ir klimato politikos srityje aktyvių miestų judėjimas, veikiantis 59 šalyse ir apimantis 10 117 vietos valdžios institucijų.

Miestų tinklo⁹⁷ projektais pirmiausia turėtų būti siekiama didinti informuotumą ir kaupti žinias apie rasinems ar etninėms mažumoms priklausančių asmenų vaidmenį Europos visuomenėje ir kultūroje. Kad būtų pripažintos ir matomos miestų pastangos įgyvendinant tvarią įtraukties politiką vietos lygmeniu, Komisija kasmet paskelbs **Europos įtraukties ir įvairovės sostinę (-es)**.

Kaimo vietovės susiduria su specifiniais iššūkiais, tokiais kaip atokumas, palyginti didelė naujai atvykusių asmenų dalis (kaimo vietovės dažnai yra ta vieta, kur migrantai atvyksta pirmiausia), galimas pagrindinių paslaugų ir infrastruktūros trūkumas, taip pat didesnis skurdo ir nedarbo lygis. ES lėšomis remiami nacionaliniai veiksmai, kuriais siekiama spręsti pažeidžiamų kaimo bendruomenių problemas⁹⁸; jas taip pat bus siekiama spręsti pagal būsimą ilgalaikę kaimo vietovių viziją.

- Bendradarbiavimas su privačiuoju sektoriumi

Verslo organizacijoms ir atskiroms įmonėms tenka svarbus vaidmuo užtikrinant nediskriminavimą, įvairovę ir įtrauktį. Pasirašydamos **įvairovės chartijas**⁹⁹ organizacijos savanoriškai įsipareigoja sukurti ir išlaikyti įtraukią darbo aplinką savo darbuotojams, nepriklausomai nuo jų lyties, rasinės ar etninės kilmės, religijos, amžiaus, negalios ar seksualinės orientacijos. Vienas iš **2021 m. gegužės mėn. vykstančių Europos įvairovės chartijos mėnesio** renginių bus Komisijos organizuojamas aukšto lygio renginys, per kurį politikos formuotojai, įvairovės chartiją pasirašiusių subjektų vykdomieji direktoriai ir kiti suinteresuotieji subjektai peržiūrės, kaip įvairovės strategijose atsižvelgiama į rasinės ir etninės kilmės aspektą, ir skatins jį į tas strategijas įtraukti. Vėliau, atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, bus parengtas **interneto priemonių rinkinys**, padėsiantis bendrovėms įvertinti savo vidinę įvairovę ir įvairovės strategijas remiantis pritaikomomis darbuotojų apklausomis, atsisiunčiamu klausimynu ir rekomendacijomis, kaip padidinti įvairovę organizacijoje.

Integravimas

Kai rengiant įvairią politiką – nuo socialinės įtraukties iki dirbtinio intelekto, nuo Žaliojo susitarimo iki skaitmeninės įtraukties ir nuo kovos su neapykantos kurstymu iki migracijos politikos, – integruojamas lygybės aspektas, taip pat reikia užtikrinti, kad ES ir nacionalinė politika **tarnautų visų žmonių, nepriklausomai nuo jų rasės ar etninės kilmės, interesams**. Komisija sieks užtikrinti, kad kova su diskriminacija dėl konkrečių priežasčių ir su susijusia diskriminacija dėl kitų priežasčių, pavyzdžiui, dėl lyties, negalios, amžiaus, religijos ar seksualinės orientacijos, būtų integruota į visas ES politikos sritis, teisės aktus ir finansavimo programas. Viena iš naujosios Lygybės klausimų vidaus darbo grupės užduočių – užtikrinti, kad būtų visapusiškai įtrauktos visos politikos sritys. Siekiant padėti visiems, kas dalyvauja integruojant lygybės aspektą kiekviename ES intervencinių veiksmų etape, bus rengiamos integravimo gairės ir mokymai, o per visą Komisijos politikos ciklą bus skatinama aktyviau konsultuotis su organizacijomis, kurios atstovauja rasinėms ar etninėms mažumoms priklausantiems asmenims. Kitos ES institucijos ir nacionalinės valdžios institucijos

⁹⁷ Jame partnerystės ryšius palaikantys miestai gilina ir intensyvina bendradarbiavimą ir diskusijas tam tikrais klausimais (https://eacea.ec.europa.eu/europe-for-citizens/funding_en)

⁹⁸ Pavyzdžiui, naudojantis principu „iš apačios į viršų“ grindžiamą bendruomeninę žemės ūkio politikos (BŽŪP) priemonę LEADER, finansuojamą Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšomis, remiama įtraukiamų kaimo bendruomenių plėtra.

⁹⁹ Šiuo metu 24 valstybėse narėse yra parengtos įvairovės chartijos, kurias yra pasirašę per 12 000 subjektų (įmonių, viešųjų institucijų, nevyriausybinių organizacijų, universitetų, profesinių sąjungų) ir kurios iš viso taikomos daugiau kaip 16 mln. darbuotojų (https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/tackling-discrimination/diversity-management_en)

raginamos bendradarbiauti veiksmingų integravimo priemonių ir praktikos klausimais. Naudodamasi techninės paramos priemone, valstybės narės galės prašyti techninės paramos lygybės aspektui integruoti į politikos formavimo ir reformų procesus.

ES finansavimo sutelkimas

ES biudžeto lėšomis remiamas ir bus toliau remiamas lygybės tikslų įgyvendinimas vykdant tiek tikslinius veiksmus, tiek integravimo veiklą. Gerai parengtos programos, veiksmingas įgyvendinimas ir pažangus finansavimo derinimas tvarioje teisinėje sistemoje gali padėti kuo geriau išnaudoti turimus išteklius, užtikrinant, kad lėšos pasiektų tuos, kam jų reikia labiausiai. Komisijos pasiūlyme dėl kitos **daugiametės finansinės programos (DFP)** numatyta nemažai reikšmingų galimybių ES lėšomis remti nediskriminavimo priemonės ir rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančius asmenis. Naujojoje **Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programoje** nustatyti konkretūs kovos su diskriminacija, rasizmu ir ksenofobija tikslai, tačiau investicijoms, kuriomis skatinama lygybė ir įtrauktis, bus naudojamas ir kitas finansavimas, pavyzdžiui, iš programos „**Europos horizontas**“.

Pagal naująją Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę, kuri yra priemonės „**Next Generation EU**“ dalis, bus remiamos investicijos ir reformos, būtinos ilgalaikiam atsigavimui užtikrinti, taip pat skatinamas ekonominis bei socialinis atsparumas ir socialinė sanglauda¹⁰⁰. Teikiant paramą bus skatinama pažeidžiamų grupių, įskaitant romus ir kitoms rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančius asmenis, įtrauktis.

Pilietinės visuomenės organizacijų vaidmuo kovoje su rasizmu ir diskriminacija itin svarbus. Komisija siekia ne tik užtikrinti aktyvų bendradarbiavimą su pilietine visuomene, bet ir padėti užtikrinti finansinę paramą nevyriausybinėms organizacijoms ir bendruomeninėms organizacijoms. Šiuo tikslu Komisija sieks nustatyti **tvirtos partnerystės su pilietinės visuomenės subjektais principus**, kad būtų skatinama socialinė įtrauktis, pagrindinės teisės ir lygybė nuo politikos formavimo iki įgyvendinimo etapo. Komisija ragina valstybes nares padaryti tą patį.

Kadangi didžiąją dalį ES biudžeto vykdo valstybės narės¹⁰¹, joms tenka svarbus vaidmuo formuojant tikslinę politiką ir kuo geriau panaudojant finansavimo programas nuo rasizmo ir diskriminacijos nukentėjusiems asmenims remti. Valstybės narės raginamos šiuos poreikius tenkinti panaudojant daugiametės finansinės programos ir priemonės „Next Generation EU“ lėšas. Komisija sieks užtikrinti, kad būsimuose partnerystės susitarimuose ir bendros žemės ūkio politikos planuose būtų tinkamai sprendžiamos konkrečioms šalims kylančios įtraukties ir diskriminacijos problemos ir kad lygybės bei įtraukties skatinimo priemonės būtų įgyvendinamos pagal veiksmų programas. Tai užtikrinti taip pat padeda konkrečioms ES fondams 2021–2027 m. taikomos reikiamos sąlygos, kurias Komisija pasiūlė taikyti tam, kad būtų užtikrinta pagarba pagrindinėms teisėms¹⁰², įskaitant nediskriminavimą, taip pat romų lygybę, įtrauktį ir dalyvavimą¹⁰³.

¹⁰⁰ Tam, kad gautų paramą, valstybės narės turės parengti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus, kuriuose, *inter alia*, turėtų būti atsižvelgiama į ekonominį ir socialinį krizės poveikį.

¹⁰¹ 80 proc. ES biudžeto vykdoma pagal pasidalijamąjį valdymą su valstybėmis narėmis, o Komisijos galimybės rengti veiksmus vietoje yra ribotos.

¹⁰² Nustatant horizontaliąją reikiamą sąlygą dėl veiksmingo ES pagrindinių teisių chartijos taikymo ir įgyvendinimo.

¹⁰³ Valstybės narės, į programas įtraukiančios ESF+ konkretų tikslą skatinti socialinę ir ekonominę marginalizuotų bendruomenių, pavyzdžiui, romų, integraciją, turi įvykdyti visus [Komisijos pasiūlymo dėl 2021–2027 m. Bendrųjų nuostatų reglamento](#) IV priedo reikalavimus dėl teminių reikiamų sąlygų, taikomų

Kova su rasizmu ir diskriminacija įgyvendinant išorės politiką

Rasizmas yra pasaulinė problema, todėl svarbu, kad ES vidaus ir išorės veiksmai, kuriais siekiama užkirsti kelią rasizmui ir su juo kovoti, būtų nuoseklūs ir vieni kitus papildytų. Kova su rasizmu ir bet kokia diskriminacija yra vienas iš pagrindinių ES žmogaus teisių darbotvarkės išorės santykių srityje tikslų, kuris atsispindi atitinkamuose ES tarptautiniuose susitarimuose ir išorės veiksmų politikos dokumentuose, įskaitant 2015–2019 m. veiksmų planą žmogaus teisių ir demokratijos srityje¹⁰⁴. Šis tikslas bus įtrauktas į pastarąjį planą pakeisiantį 2020–2024 m. veiksmų planą, kuris bus priimtas 2020 m. paskutinį ketvirtį. 2019 m. Tarybos priimtoje ES žmogaus teisių gairėse dėl nediskriminavimo išorės veiksmuose pateikiamos ES institucijoms ir valstybėms narėms skirtos koncepcinės ir veiklos gairės kovos su rasizmu ir rasine diskriminacija srityje¹⁰⁵. ES ragina ir plėtros šalis vadovautis ES *acquis* kovos su diskriminacija, rasizmu ir ksenofobija srityje. Svarbus vaidmuo kovojant su diskriminacija bei rasizmu tenka ir ES prekybos politikai¹⁰⁶.

Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo yra labai svarbi ES kovoje su rasizmu, kuri vykdoma palaikant bendradarbiavimo ir politinį dialogą su šalimis partnerėmis ir regioninėmis bei tarptautinėmis organizacijomis. Tikėtina, kad COVID-19 krizė dar labiau padidins nelygybę, visų pirma sveikatos srityje, – joje pandemijos poveikis rasinių ar etninių mažumų asmenims ir pabėgėliams yra didesnis¹⁰⁷. Didelė nelygybė taip pat yra kliūtis darniam vystymuisi ir Darbotvarkės iki 2030 m. bei darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimui.

Kalbant apie finansinę paramą, kovos su rasizmu, nediskriminavimo ir lygybės vertybės visais požiūriais yra įtvirtintos Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonėje ir yra kompleksinis prioritetas¹⁰⁸ ją pakeisiančioje Kaimynystės, vystymosi ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonėje.

Didėjanti nelygybė yra pasaulinis reiškinys, todėl vis svarbiau užtikrinti tarptautinę partnerystę, kad šie uždaviniai būtų sprendžiami kartu ir nuosekliai. Remdamiesi šia tvaria išorės veiksmų programa, Komisija ir vyriausiasis įgaliojtinis sieks toliau stiprinti partnerystę su pagrindiniais tarptautiniais, regioniniais ir dvišaliais partneriais, kad būtų formuojamas atnaujintas požiūris į kovos su rasizmu darbotvarkę.

Komisija:

- pateiks pagrindinius principus ir elementus, kurių reikia, kad iki 2021 m. pabaigos bendradarbiaujant su valstybių narių valdžios institucijomis būtų parengti veiksmingi nacionaliniai veiksmų planai;
- iki 2023 m. pabaigos paskelbs pirmąjį nacionalinių veiksmų planų įgyvendinimo ataskaitą;

nacionalinėms romų strateginėms programoms. Be ESF+ konkretaus tikslo, marginalizuotoms bendruomenėms integruoti gali būti naudojamos kelios kitos ES finansavimo priemonės.

¹⁰⁴ Žr. https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_en_0.pdf

¹⁰⁵ Europos Sąjungos Taryba, 2019 m. kovo 18 d., dok. 6337/19 ir 6338/19.

¹⁰⁶ Pavyzdžiui, taikant ES bendrąją lengvatų sistemą skatinama ratifikuoti ir įgyvendinti TDO konvenciją dėl diskriminacijos (C111) ir Tarptautinę konvenciją dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo. TDO konvenciją dėl diskriminacijos (C111) ratifikuoti ir įgyvendinti skatinama ir ES laisvosios prekybos susitarimais.

¹⁰⁷ Žr. 2020 m. balandžio 28 d. Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos dokumentą [Addressing inequality in times of Covid-19](#).

¹⁰⁸ Taip pat žr. *A rights-based approach encompassing all human rights, for all EU development cooperation* (SWD(2014) 152 final).

- kasmet paskelbs Europos įtraukties ir įvairovės sostinę (-es);
- 2021 m. pavasarį surengs aukšto lygio renginį, skirtą aptarti, kaip privačių bendrovių įvairovės strategijose atsižvelgiama į rasinės ir etninės kilmės aspektą;
- kartu su vyriausiuoju įgaliotiniu sieks toliau stiprinti partnerystę su pagrindiniais tarptautiniais, regioniniais ir dvišaliais partneriais, kad būtų formuojamas atnaujintas požiūris į kovos su rasizmu darbotvarkę.

Komisija ragina valstybes nares:

- iki 2022 m. pabaigos priimti nacionalinius kovos su rasizmu veiksmų planus;
- užtikrinti, kad pilietinės visuomenės atstovai ir lygybės įstaigos dalyvautų rengiant, įgyvendinant ir vertinant nacionalinius kovos su rasizmu veiksmų planus.

3.3 Pozityvūs ES veiksmai: klausyti ir veikti

Pozityvūs veiksmai gali labai padėti geriau užtikrinti visapusišką lygybę visuomenėje – vien tik formali lygybė negali patenkinti konkrečių tam tikrų žmonių grupių poreikių. Imantis veiksmų galima pašalinti nepalankias sąlygas, su kuriomis susiduria rasinių ar etninių mažumų asmenys. ES teisė neužkerta kelio valstybėms narėms imtis konkrečių priemonių, kurios padėtų išvengti nepalankių sąlygų, susijusių su diskriminacija dėl rasinės ar etninės kilmės, arba už jas kompensuoti, kai numatyta apsauga.

Valstybės narės taip pat raginamos rasti būdų, kaip skatinti vykdyti pareigą integruoti lygybės aspektus į kasdienę **valdžios institucijų** veiklą. Atsižvelgiant į viešojo sektoriaus teisinės prievolės aktyviai ir sistemingai skatinti lygybę, kurios kitaip dar vadinamos **teisės aktų nustatytais pareigomis užtikrinti lygybę**¹⁰⁹, lygybė yra vienas iš esminių viešosios politikos aspektų. Šias pareigas vykdo valdžios institucijos kaip politikos formuotojos, paslaugų teikėjos, darbdavės ir prekių bei paslaugų pirkėjos. Nustatyta¹¹⁰, kad tokios pareigos sudaro sąlygas veiksmingai ir iniciatyviai kovoti su diskriminacija ir skatinti lygybę. Komisija ir toliau sudarys palankesnes sąlygas valstybėms narėms dalytis pareigų nustatymo teisės aktais ir jų vykdymo gerąja patirtimi.

Įtraukios demokratijos šalys

Artėjant 2019 m. rinkimams į Europos Parlamentą, išaugo informuotumas apie demokratinio dalyvavimo ir atstovavimo kliūtis grupėms, kurioms gresia marginalizacija, pavyzdžiui, rasinių ar etninių mažumų atstovams¹¹¹. Teisinės ir administracinės problemos, prieinamumo kliūtys ir instituciniai sunkumai trukdė kurti įtraukią demokratiją. **2019 m. rinkimų į Europos Parlamentą ataskaitoje**¹¹² prieita prie išvados, kad būtina tolesnė pažanga. Komisija nurodė ketinanti bendradarbiauti su Europos politinėmis partijomis, Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinklu ir pilietine visuomene, kad užtikrintų geresnį

¹⁰⁹ Teisės aktų nustatytos pareigos apima prevencines pareigas, kai reikalaujama, kad organizacijos sukurtų diskriminacijos prevencijos sistemas ir procesus, institucines pareigas, kai reikalaujama, kad organizacijos sukurtų sistemas ir procesus, skatinančius darbuotojų ir paslaugų naudotojų lygybę, ir integravimo pareigas, kai reikalaujama, kad valdžios institucijos deramai atsižvelgtų į poreikį skatinti lygybę teisės aktų leidybos, biudžeto sudarymo, reguliavimo ir politikos formavimo srityse.

¹¹⁰ Žr. Crowley, N., *Making Europe More Equal: A legal duty?*

¹¹¹ Žr. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/eu-citizen_-_type_a_report_-_infographics_-_a4_full.pdf

¹¹² [2019 m. Europos Parlamento rinkimų ataskaita](#) (COM(2020) 252 final).

dalyvavimą¹¹³. Tai bus dalis veiksmų, kurie bus vykdomi pagal Europos demokratijos veiksmų planą ir būsimą Komisijos ES pilietybės ataskaitą. Šioje srityje taip pat būtų labai svarbu rinkti duomenis apie demokratinį mažumų dalyvavimą, kad būtų galima nustatyti problemos mastą, visapusiškai laikantis pagrindinių teisių ir duomenų apsaugos reikalavimų¹¹⁴.

Naujos struktūros, skirtos klausytis ir mokyti. Nuolatinė mainų sistema

Savo politinėse gairėse Komisijos Pirmininkė U. von der Leyen pabrėžė, kad „*gali skirtis mūsų įsitikinimai, galime priklausyti skirtingoms mažumoms, bet turime užtikrinti, kad išklausysime vieni kitus, mokysimės vieni iš kitų ir naudosimės šia įvairove*“. ES institucijų ir valstybių narių politikos formuotojai turi bendrauti su žmonėmis, kurie kasdien susiduria su rasizmo apraiškomis, ir susipažinti su jų patirtimi. Komisija pirmiausia sieks išklausyti nukentėjusius asmenis, taip pat įgyvendins ir stebės šį veiksmų planą, įtraukdama asmenis, susiduriančius su rasizmu ir diskriminacija. Šiuo tikslu ji numato **reguliariai konsultotis ir palaikyti dialogą su valstybėmis narėmis**, lygybės įstaigomis ir vietos lygmens atstovais, taip pat su pilietinės visuomenės organizacijomis, atstovaujančiomis paveiktų asmenų interesams. Toks dialogas ne tik apims šiame veiksmų plane paskelbtas tikslines priemones, bet ir bus labai svarbus integruojant rasinems ar etninėms mažumoms priklausančių asmenų požiūrį į visų sričių ES politiką.

Atitinkamai bus užmegzti ryšiai su vietoje veikiančiais **pilietinės visuomenės** atstovais ir su jais bus aktyviau bendradarbiaujama. Komisija reguliariai, bent du kartus per metus, susitiks su pilietinės visuomenės organizacijų, aktyviai kovojančių su rasizmu Europos, nacionalinių ir vietos lygmenimis, atstovais, kad įvertintų pažangą kovos su rasizmu srityje. Šiame dialoge taip pat turėtų dalyvauti diasporos tinklų, socialinių partnerių¹¹⁵, politinių partijų, įmonių, švietimo ir mokymo paslaugų teikėjų, socialinių darbuotojų, sveikatos priežiūros specialistų, akademinės bendruomenės, kultūros ir sporto organizacijų, taip pat jaunimo organizacijų atstovai. Toks dialogas visų pirma turėtų suteikti galimybę išsakyti nuomonę visuomenės subjektams, kurie turi tiesioginių žinių ir patirties, kaip nustatyti tinkamus tolesnius veiksmus.

Kalbant apie **ekspertus**, veiksmų plano įgyvendinimui daug dėmesio turėtų skirti esamos aukšto lygio grupės¹¹⁶. Tos grupės taps nacionalinių valdžios institucijų, pilietinės visuomenės ir lygybės įstaigų diskusijų, mainų ir glaudesnio koordinavimo bei bendradarbiavimo forumais.

¹¹³ Komisija surengs praktinį seminarą rinkimų klausimais, skirtą keistis geriausia įtraukios demokratijos įgyvendinimo patirtimi ir ją skatinti, kad kandidatų sąrašuose atsispindėtų mūsų visuomenės įvairovė. Šį praktinį seminarą planuojama surengti 2022 m., siekiant geriau pasirengti 2024 m. vyksiantiems Europos Parlamento rinkimams.

¹¹⁴ 2020 m. rugsėjo mėn. susirinkę Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinklo nariai pradės diskusijas dėl geresnio duomenų rinkimo. Šių diskusijų rezultatai bus įtraukti į 2020 m. ES pilietybės ataskaitą, kurią planuojama parengti 2020 m. ketvirtąjį ketvirtį.

¹¹⁵ Komisija ir ekonominiai bei socialiniai partneriai atnaujino savo įsipareigojimą integruoti pabėgėlius ir migrantus (2020 m. rugsėjo 7 d. Bendras pareiškimas dėl Europos partnerystės integracijos srityje atnaujinimo) ir atkreipė dėmesį į konkrečias problemas, su kuriomis susiduria migrantai ir pabėgėliai dėl COVID-19 krizės, visų pirma į tai, kad didėjančio rasizmo ir ksenofobijos pavojus gali būti papildoma kliūtis jiems dalyvauti darbo rinkoje ir apskritai visuomenės gyvenime. Žr. https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/legal-migration/european-dialogue-skills-and-migration/european-partnership-integration_en.

¹¹⁶ Visų pirma ES kovos su rasizmu, ksenofobija ir kitų formų netolerancija aukšto lygio grupė ir Nediskriminavimo, lygybės ir įvairovės aukšto lygio grupė.

Be to, Komisija paskirs **kovos su rasizmu koordinatorių**. Koordinatorius palaikys glaudžius ryšius su rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančiais asmenimis ir Komisiją informuos apie tai, kas jiems kelia susirūpinimą. Koordinatorius bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, Europos Parlamentu, pilietine visuomene ir akademinė bendruomene, kad užtikrintų ryžtingesnį politikos atsaką kovos su rasizmu srityje. Be to, koordinatorius suvienys pastangas su Komisijos tarnybomis, kad būtų įgyvendinama Komisijos politika rasizmo prevencijos ir kovos su juo srityje.

Konferencijoje dėl Europos ateities įvairios visuomeninės padėties piliečiai iš visų mūsų Sąjungos kampelių turės galimybę aptarti jiems rūpimus klausimus, įskaitant pagrindines teises ir ES vertybes, kurios yra labai svarbios mūsų Sąjungai ir jos ateičiai.

Kovai su rasizmu ES būtina skirti didžiausią dėmesį politiniu lygmeniu. Komisija surengs **aukščiausiojo lygio susitikimą** kovos su rasizmu klausimais, kuriame dalyvaus ES institucijų, valstybių narių, pilietinės visuomenės, lygybės įstaigų ir visuomeninių organizacijų atstovai. Aukščiausiojo lygio susitikimo data bus priderinta prie **Tarptautinės rasinės diskriminacijos panaikinimo dienos** (2021 m. kovo 21 d.); Komisija šią dieną pažymės kasmet.

Komisija:

- šio veiksmų plano įgyvendinimo tikslais stiprins dialogą su valstybėmis narėmis, lygybės įstaigomis, pilietinės visuomenės organizacijomis ir vietos lygmens atstovais;
- paskirs kovos su rasizmu koordinatorių;
- 2021 m. pavasarį surengs aukščiausiojo lygio susitikimą kovos su rasizmu klausimais.

Komisija ragina valstybes nares:

- priimti konkrečias priemones, kad būtų išvengta sunkumų, susijusių su diskriminacija dėl rasinės ar etninės kilmės, arba kad jie būtų kompensuoti, kai yra numatyta apsauga;
- rasti būdų, kaip skatinti laikytis įsipareigojimo lygybės aspektus integruoti į kasdienę valdžios institucijų veiklą.

4. ES nuosavi žmogiškieji ištekliai

Europos Komisija turi rodyti pavyzdį kaip darbdavė. Kad Komisija būtų šiuolaikiška organizacija, jai reikalinga darbo jėga, kuri atstovautų visai mūsų visuomenei.

Šios kadencijos Komisija įgyvendins naujus veiksmus¹¹⁷, siekdama skatinti įvairovę ir užtikrinti, kad visiems žmonėms, nepriklausomai nuo jų rasės, etninės kilmės ar odos spalvos, būtų sukurta įtrauki darbo vieta be diskriminacijos. Visi šie veiksmai bus įtraukti į platesnį priemonių rinkinį būsimoje **žmogiškųjų išteklių strategijoje**, kuria bus grindžiamas Komisijos, kaip administracinės institucijos, modernizavimas. Žmogiškųjų išteklių ir saugumo generaliniame direktorate bus įsteigtas **įvairovės ir įtraukties biuras**, kuris

¹¹⁷ Keletas veiksmų jau įgyvendinta pagal Komisijos komunikatą „[Geresnė darbo vieta visiems: nuo lygių galimybių prie įvairovės ir įtraukties](#)“ (C(2017) 5300 final).

prižiūrės visų atitinkamų veiksmų rengimą ir įgyvendinimą. Biuras taip pat užtikrins, kad visiems ekspertams ir tarnyboms, kurie prisideda prie įvairovės, lygybės ir įtraukties skatinimo visuose Komisijos padaliniuose, būtų taikomas vieno langelio principas.

Komisijos darbuotojų įvairovės duomenys pirmą kartą bus renkami atliekant tikslingą savanorišką ir anonimišką apklausą apie įvairovę ir įtrauktį. Jos rezultatais bus remiamasi pagal žmogiškųjų išteklių strategiją kuriant faktais grindžiamą politiką ir priemones. Per apklausą, kuri apims visų kategorijų darbuotojus, bus renkami su bet kokia diskriminacija susiję duomenys, įskaitant duomenis apie darbuotojų rasinę ir etninę kilmę, visapusiškai laikantis duomenų apsaugos taisyklių. Ja bus remiamasi vertinant pažangą ir ateityje. Panašių veiksmų galėtų imtis kitos ES institucijos ir įstaigos¹¹⁸.

Įpareigojimas skatinti įvairovę nustatytas visais organizacijos lygmenimis, todėl taikomas visų pareigų grupių ir lygių darbuotojams. Šiuo atžvilgiu svarbiausias vaidmuo tenka ES institucijų įdarbinimo ir atrankos procesams.

Nors **atrankos procesas** yra grindžiamas nuopelnais ir vykdomas laikantis lygių galimybių politikos, vis dėlto reikia remti didesnę kandidatų įvairovę. Per artimiausius šešis mėnesius bus parengta tikslinga komunikacijos strategija¹¹⁹. Iki 2020 m. pabaigos Europos personalo atrankos tarnyba (EPSO) paskelbs kvietimą teikti paraiškas, kad paskatintų bendradarbiavimą su įvairiomis ekspertų organizacijomis ir mažumoms atstovaujančiomis asociacijomis, taip pat su **įvairovės organizacijų partnerių tinklu**, renkančiu informaciją apie darbo galimybes ir konkursus. Šis tinklas taip pat bus labai svarbus siekiant geriau suprasti, kas trukdo ES institucijas vertinti kaip potencialias darbdaves. Bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis bus parengta **lygybės ir įvairovės stebėsenos priemonė**, siekiant nustatyti, kokių pareiškėjų galbūt trūksta, dėl kokių veiksmų galbūt kyla kliūčių ir kaip juos pašalinti.

Siekiant dar geriau užtikrinti bet kokios galimos diskriminacijos **įdarbinimo procese** prevenciją, žmogiškųjų išteklių specialistai dalyvaus **privalomuose mokymuose apie nesąmoningą šališkumą** ir toliau specializuosis kvalifikuotų darbuotojų paieškos ir pokalbių metodų srityje. Be to, bus atliekami įdarbinimo procesų, procedūrų ir priemonių **lygybės ir įvairovės patikrinimai**, taip siekiant nustatyti bet kokią galimą šališkumo ar diskriminacijos riziką ir reikiamus taisomuosius veiksmus. Komisija yra aiškiai įsipareigojusi imtis visų tinkamų veiksmų, kad per lygybės ir įvairovės patikrinimus nustatytos problemos būtų veiksmingai sprendžiamos.

Komisijos įsipareigojimas skatinti įvairovę taikomas ir Komisijos „Mėlynosios knygos“ **stažuotų programai**¹²⁰. Komisija atliks visos programos lygybės ir įvairovės patikrinimą, siekdama **2021 m. pateikti strategiją**, kurioje būtų nustatyti konkretūs tikslai, susiję su atstovavimu pareiškėjams, kurie priklauso rasinėms ar etninėms mažumoms. Šie tikslai bus taikomi kvietimams teikti paraiškas, kurie bus paskelbti 2022 m.

Vis dėlto, papildomi veiksmai, skirti Komisijos darbuotojų įvairovei didinti, nebus tokie efektyvūs, jei pati darbo vieta nebus įtrauki visiems. Komisija įgyvendins papildomas įtraukties kultūros skatinimo priemones. Bus pabrėžtas lemiamas aukštesniosios ir vidurinėsios grandies vadovų vaidmuo, be kita ko, užtikrinant, kad Komisijos **įvairovės ir**

¹¹⁸ Europos išorės veiksmų tarnyba jau yra išreiškusi ketinimą dalyvauti šioje specialioje apklausoje.

¹¹⁹ Be kita ko, siekiant rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančius studentus informuoti apie karjeros ES institucijose galimybes, bus pasitelkti ES karjeros studentų ambasadoriai ir programa „Atgal į mokyklą / universitetą“. Iki 2020 m. pabaigos bus surengtas pristatymas įvairovės tema, kuriame dalyvaus 185 ES karjeros ambasadoriai iš 140 visos Europos universitetų.

¹²⁰ Komisijos sprendimas C(2005) 458.

įtraukties chartija¹²¹ būtų neatsiejama kiekvienos tarnybos vadovų įsipareigojimo dalis. Visiems darbuotojams bus reguliariai rengiami mokymai apie nesąmoningą šališkumą, įskaitant dėl rasinės ir etninės kilmės, be kita ko, kai tai susiję su diskriminacija dėl kitų priežasčių. Speciali **vidaus komunikacijos kampanija** apims visus įvairovės ir įtraukties aspektus, be kita ko, susijusius su rasine ir etnine kilme. Europos Sąjungoje pažymint svarbiausias kovos su rasizmu atminimo dienas, bus vykdoma darbuotojams skirta informuotumo didinimo veikla, pavyzdžiui, organizuojami darbuotojų renginiai arba rašomi straipsniai. 2021 m. tai bus praktinis seminaras „Kaip prabilti apie rasinės ir etninės įvairovės problemas?“, kuriame įvairios rasinės ar etninės kilmės vadovai ir darbuotojai pasidalys asmeniniais pasakojimais.

Šalia prevencinių veiksmų, bus imamasi griežtų veiksmų nustačius diskriminacijos, nelygybės ar netolerancijos atvejus įdarbinimo metu arba darbo vietoje. Tai reiškia, kad pareiškėjai ir darbuotojai turėtų jaustis saugūs pranešdami apie bet kokią galimą **nesąžiningą, diskriminacinę ar priešišką praktiką**. Šiuo metu peržiūrima Komisijos kovos su priekabiavimu politikos sistema, kuria bus remiamasi kovoje su visų formų nepageidaujamu elgesiu darbo vietoje, įskaitant rasinės diskriminacijos nulemtą elgesį.

Komisija **lygins visus savo veiksmus**, kuriais siekiama skatinti įvairovę ir įtrauktį, su kitų viešojo administravimo institucijų, tarptautinių organizacijų ir privačių bendrovių veiksmais ir palaikys nuolatinį dialogą su kitomis ES institucijomis. Pirmenybė bus teikiama veiksams, kurie bus skirti rasinėms ar etninėms mažumoms priklausantiems pareiškėjams ir darbuotojams.

Todėl Komisija iki 2023 m. įvertins, kiek efektyvūs veiksmai, kuriais siekiama didinti jos darbo jėgos rasinę ir etninę įvairovę.

Komisija:

- rodys pavyzdį kaip institucija ir imsis veiksmų, kad labai padidintų Komisijos darbuotojų reprezentatyvumą taikydama įdarbinimo ir atrankos procesams skirtas priemones;
- kitoms ES institucijoms pasiūlys imtis veiksmų, panašių į tuos, kurie numatyti šiame veiksmų plane, kad būtų skatinama įvairovė ir įtrauktis jų darbo vietose.

5. Išvados

Rasizmas iš esmės pakerta ES vertybes. Siekiant aktyviau kovoti su rasizmu ES, būtina bendra atsakomybė ir bendros, ryžtingos ir tęstinės pastangos. ES institucijos, valstybės narės ir ES agentūros, bendradarbiaudamos su pilietinės visuomenės organizacijomis, socialiniais partneriais ir privačiuoju sektoriumi, turi dirbti kartu, kad būtų padaryta konkreti pažanga siekiant įveikti šią mūsų visuomenės negandą.

Komisija kviečia visas susijusias šalis ir suinteresuotuosius subjektus dalyvauti atvirame, sąžiningame ir tęsiniame dialoge, kuris padėtų toliau plėtoti ir įgyvendinti kovos su rasizmu politiką. Per šį dialogą ES institucijos ir valstybės narės turi iš naujo įvertinti, kaip jos bendradarbiauja su pilietine visuomene, ir užtikrinti, kad būtų išklausyti rasinėms ir etninėms mažumoms priklausančių asmenų balsai.

¹²¹ Žr. Komisijos komunikatą C(2017) 5300.

Bus stebima, kaip įgyvendinami čia pateikti veiksmai, pranešama apie pažangą ir prireikus tie veiksmai pritaikomi. Komisija kviečia Europos Parlamentą reguliariai aptarti ir paremti veiksmų plano įgyvendinimą, o Tarybą – priimti išvadas dėl valstybių narių veiksmų rasizmo prevencijos ir kovos su juo srityje. Komisija ragina valstybes nares iki 2022 m. pabaigos priimti savo nacionalinius veiksmų planus ir kuo geriau išnaudoti visas turimas priemones, visų pirma DFP ir priemonės „Next Generation EU“ finansavimo programų teikiamas galimybes, siekiant remti nuo rasizmo ir diskriminacijos nukentėjusius asmenis. Dirbdami kartu sukursime ES be rasizmo.